

ÉLETRAJZOK¹

Ambrózy Gyula (Nyíregyháza, 1884. febr. 12. – Szolnok, 1954. márc. 2.), nemzetközi jogi író, a kormányzati kabinetiroda vezetője

Jogi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte. 1906-ban bírósági szolgálatba lépett, 1914-től az igazságügyi minisztériumban teljesített szolgálatot. 1921-től a kormányzói kabinetirodában működött, 1942-ig mint helyettes, majd mint annak vezetője. Főleg a Nemzetek Szövetségével és a trianoni szerződéssel kapcsolatos nemzetközi jogi kérdésekkel foglalkozott. Horthy környezetében a németellenes erők vezető személyisége. Bizalmi pozíciójából a háborúból való kiugrásért és a zsidók mentéséért fáradozott. A háború után Bereczky Albert, Tildy Zoltán és Szakasits Árpád nyilatkozata alapján igazolták, amit később visszavontak. 1951-ben egy szolnok-megyei tanyára kitelepítették, ahol rövidesen meghalt.

Művei: *A nemzetközi szerződések jogi kötelező ereje*, (Bp., 1918); *A magyar békeszerződés tervezetének jogi vonatkozásai az entente válaszejegyzéke alapján*, (Bp., 1925); *A népszövetségi eszme reális tartalma*, (Bp., 1925).

András Sándor (Lugos, 1899 – Kismarton, 1985), vezérőrnagy

Az olasz fronton harcolt az I. világháborúban, majd felvételt nyert a Ludovika Akadémiára. 1926–1929-ig a Hadiakadémia hallgatója. 1934–1941-ig repülő vezérkari szolgálatot teljesített, 1937-ben 2 hónapos repülő megfigyelő szolgálatot lát el Spanyolországban. Az 1941 júliusa és augusztusa között teljesített harctéri szolgálata után repülőcsoport-parancsnok (1942. május–október), majd a légierő vezérkari főnöke 1942. november és 1943. december között. Miután egy német követelés elutasítása miatt lemondásra kényszerült, a Hadiakadémia parancsnoka lett. Az 1944-es fegyverszüneti tervek kapcsán Horthy Miklós bizalmasai közé tartozott. 1944. december és 1945. január között a 10. gyalogos hadosztály parancsnoka. 1945 januárjában sikerül átjutnia a szovjet csapatokhoz, és csatlakozik a debreceni kormányhoz. 1945. februárjában Debrecenben a honvédséget szervezte, melynek márciustól Vezérkari főnöke. 1945 augusztusában saját kérelmére nyugállományba helyezik, ezzel kívánva tiltakozni a HM Katonapolitikai Osztályán elkövetett brutalitások ellen. Tagja a Magyar Közösségnek és az un. Földalatti Fővezérségnek. (a vád szerint annak vezérkari főnöke) 1946. szeptemberében weisshausista összezejövetelen is részt vesz. 1946. december 16-án tartóztatják le. A vád ellene, hogy a katonai szervezkedés szellemi atyja és megszervezője. Első fokon halálra ítélték, amit másodfokon 10 évi kényszermunkára enyhítenek. Résztvevője volt 1956 okt.-ben a váci börtönből való kitörésnek. A forradalom után emigrált, Kanadába telepedett le, 1978-ban visszatért Európába, 1985-ben bekövetkezett haláláig Kismartonban él.

Irodalom: Gosztonyi Péter, *Politikusok, katonák, események*, München

Arany Bálint (1901-1987), mérnök

¹ Az életrajzok összeállításánál felhasznált szakirodalom: Bassa Endre, Gazsi József, *A magyar antifasiszta ellenállás és partizánmozgalom*, Kislexikon, Budapest 1987., Csicsery-Rónay István, Cserenyey Géza, *Koncepciók per a Független Kisgazdapárt széttűzésára*, Budapest 1998., Vida István – Vörös Vince, *A Független Kisgazdapárt képviselői, 1944-1949*, Budapest 1991., Gadanez Béla, Gadanez Éva, *A Weisshaus Aladár vezette szocialista népmozgalom története 1927-45*, Múltunk, 2-3(1993), 69-115., Gadanez Béla, Gadanez Éva, *Weisshausisták tevékenysége és üldözése 1945 után*, Múltunk, 3(1995), 3-72., Magyar Életrajzi Lexikon, Budapest 1984., <http://www.geocities.com/allamszocializmus>, <http://wikipedia.org>

Egyenes ági leszármazottja Arany Jánosnak. Édesapja a rinyaújlaki református iskola igazgatója, nyolc testvér közül a legidősebb fiú. A csurgói református gimnáziumban érettségizett. A budapesti műegyetemen szerzett a gépészmérnöki diplomát 1925-ben. A Svéd Golyóscsapágy Rt. (SKF) alkalmazta 1929-ben, ahol 58 éven át végzett mérnöki munkát. Mint tervezőmérnök jelentős szerepe volt a golyóscsapágyak magyarországi elterjesztésében. 1935-ben feleségül vette Köpeczy Ilonát. A harmincas évek elején tagja lett a Magyar Közösségnek, ahol aktív szervezőmunkát vállalt. Része volt a Turul Könyvkiadó és a Magyar Út c. hetilap anyagi megalapozásában és fejlesztésében. A II. világháború idején részt vett a nemzeti ellenállásban a Magyar Függetlenségi Mozgalom vezető tagjaként. 1945-től a Független Kisgazdapárt Szervezési Osztályának vezetője. Háború után tagja az úgynevezett Hetes Bizottságnak, és a Közösség 1947. szeptemberében újraválasztott vezető testületének, a Vezértanácsnak, ahol a vidéki szervezésért felelős munkacsoport vezetője. 1946. decemberében tartóztatták le. Az ÁVO-n kicsikart vallomását a népbírói tárgyaláson visszavonta, amiért pótnyomozásra az NKVD Vilma királynő úti szállására került. Személyén keresztül kívánták Kovács Bélát kompromittálni, a koncepció szerint az ő feladata lett volna Kovács Béla beszerzése a Közösségbe.² A Donáth-perben előbb életfogytiglani kényszermunkára ítélték, majd az ítéletet 12 évi fegyházbüntetésre változtatták. 1956. szeptemberében szabadult. Kémeri Dezső és Kiss Károly halála után a közösségi tagok szellemi vezetője. Szabadulása után az SKF-nél folytatta mérnöki munkáját, de rendőri zaklatások kísérik élete végéig.

Művei: *Koronatamú, emlékirat 1945-1957*, Bp. 1990

Báró Atzél Ede (1906 – ?) közgazdász, agrárpolitikus

Dél-Erdélyi bárói család gyermeke, Wass Albert unokatestvére. Vasas-Szentgotthárdon és Mező-Záhon nevelkedett, majd a kolozsvári református kollégium diákja. Egyetemi tanulmányait Németországban végezte. Gróf Bethlen Beátát, Bethlen István unokahúgát vette feleségül. Erdély 1940-es visszacsatolásakor a polgári önvédelmi szerveződés, a Wesselényi Lövészegyletet alapítója és elnöke, melynek célja a nem katonaköteles fiatalokat egy esetleges, a románok vagy a németek elleni partizánháborúra a kiképezni. Részt vett a nemzeti ellenállási mozgalomban. A Magyar Hazafiak Szabadság Szövetségének (MHSZSZ) vezetőségi tagja, és annak képviselője a Magyar Nemzeti Felszabadító Bizottságban (MNFB). Az orosz – magyar fegyverszüneti delegáció előkészítője és tagja a kormányzó megbízottjaként. A nyilas puccs után a fegyveres ellenállás harcosa. Katonai alakulatot szervezett, melynek élén vasúti vonalakon robbantásokat végzett. A honvéd tisztikar részére németellenes röpiratot adott ki. Köröző-parancsot adtak ki ellene azzal, hogy bárki megtalálása esetén agyonlőheti. Szügyi Zoltánnal, a Szent László hadosztály parancsnokával több ízben tárgyalt, hadosztályának nyugati zónába való átvezényléséről. 1944. decemberében az MNFB megbízásából a gödöllői orosz katonai parancsnoksághoz ment, ahonnan nem tért vissza.

Irodalom: Wass Albert, *Most testvérbátyámról szólok...*, Erdélyi Magyarság, 1(2002), 17, Katona Szabó István, *Ki volt báró Atzél Ede*, Erdélyi Magyarság, 1(2002), 18.

Auer Pál (1885 – 1978) ügyvéd, publicista, jogász

² Arany Bálint börtönből küldött levele Kovács Bélának, ami azonban nem jutott el a címzettig, ugyanis a hatóságok kezébe került: „Béla! A mi kezünk itt meg van kötve. Csak ti tehetek itt még valamit Isten segédelmével. (...) Ismerjétek fel a szörnyű veszélyt és készüljétek fel ezkázításaira minden eszközzel. Még csak annyit: nem vagyok méltatlan bizalmatokra az életem tiszta! - Majd ti is meggyőződtek róla. Kelt.: 1947. 01.18.” ÁBTL V-2000/2.op. 11.

1919-ben Magyarországot képviselte a Nemzetek Szövetségét előkészítő nemzetközi konferencián. 1921-ben a Határmegállapító Bizottság tagjaként sikerült apróbb módosításokat elérnie. A két háború között ügyvéd. 1926-ban a frankhamisítási ügyben a francia államot képviselte. Később számos francia érdekeltségű cég igazgatósági tagja volt. 1924-től a Páneurópai Unió magyar osztályát vezette. 1936-ban a Nemzetek Szövetsége reformját célzó javaslat kidolgozója. A Kossuth párt jelöltjeként a fővárosi törvényhatósági bizottság tagja (1926 – 31). 1943-ban belépett az FKGP-be. Németellenessége miatt 1944-ben illegálisba kényszerült. Tagja lett a Budapesti Nemzeti Bizottságnak, az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd 1945. nov.-ben újraválasztották. Az FKGP, majd a Nemzetgyűlés Külügyi Bizottságának elnöke lett, az 1946 márc.-i pártközi értekezleten támogatta a kompakt magyar tömbök hazánkhoz csatolását. Az év végétől hazánk párizsi követe, de 1947 jún.-ban ő is lemondott, tiltakozásul Nagy Ferenc eltávolítása miatt. Párizsban élt, élénk közéleti és publikációs tevékenységet fejtett ki az Európa Mozgalom és a politikai mozgalmak keretében. A Magyar Nemzeti Bizottmány tagja, 1954-től alelnöke. 1960-tól a Magyar Bizottság tagja.

Bálint Sándor (Eger, 1912 – ?), tisztviselő

1938-tól tagja a Magyar Közösségnek Bende István beszerzésének köszönhetően. Kiss Károly szűkebb baráti köréhez tartozott. A Közösség egyik avatója és kiképzője. 1945 után a már felavatott, de még ki nem képzett tagok felkészítését végzi. Neve alatt kereskedelmi ügynökség alakult, közösségi tőkével a közösségi tagok megsegítése céljából. Lakásán tárgyal Donáth György, Kiss Károly és Fitos Vilmos a Közösség újjászervezéséről. 1947-ben újjáalakuló Vezértanács tagja, a Közösség szervezésével megbízott munkacsoport vezetőjeként. 45 után a Parasztszövetség egyik osztályvezetője. A Mistéth-perben jogerősen 8 évi fegyházra ítélték.

Bajcsy-Zsilinszky Endre (1886 – 1944), újságíró, politikus

1911-ben öccsével együtt halálosan megsebesítette Áchim András parasztpárti politikust. Az ezt követő vizsgálat során felmentették. 1918-ban a MOVE egyik alapító tagja, a Szózat c. fajvédő lap szerkesztője (1919–26). 1925-ben vitézi címet kapott (erről később lemondott). 1928-ban kilépett a Fajvédő Pártból, eltávolodott a jobboldaltól. 1930-ban megszervezte a Nemzeti Radikális Pártot, mely 1936-ban egyesült a Kisgazdapárttal. Országgyűlési képviselő (1931– 35, 1939 – 44). Több németellenes lapot is szerkesztett, pl. a Szabad Szót is. 1942-ben bekapcsolódott a Magyar Történelmi Emlékbizottság munkájába. 1944. márc.-ban a Gestapo elfogta, okt.-ben kiszabadult és a Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága elnöke lett. 1944. nov.-ben a nyilasok elfogták. A dec. 6–8. között tartott statáriális tárgyaláson I. rendű vádlott volt, de mentelmi joga miatt ügyét elkülönítették. Sopronkőhidára vitték, ahol mentelmi joga felfüggesztése után halálra ítélték és kivégezték. Eredeti perének több vádlottját (Kiss János, Tartsay Vilmos stb.) szintén kivégezték. A Magyar Közösség tagja volt.

Ballya László (1901 – ?), Postatakarékpénztár igazgatója

1942-től a felvidéki had vezetője. 1945 után a közösségi miniszteriális összejövetelek résztvevője, közösségi ajánlásra Igazolóbizottsági tag. Dr. Tóth János perében 6 hónap börtönbüntetésre ítélték.

Baky László (1898-1946), katonatiszt, csendőrtiszt, politikus.

Tisztként harcolt az első világháborúban, 1919 – 20-ban a szegedi Nemzeti Hadsereg tagja. Később a csendőrséghez került, de 1938-ban nyugdíjazását kérte, hogy politikai pályára

léphessen. Szélsőjobboldali mozgalmakkal szimpatizált. A 30-as évek második felétől az SD ügynöke. 1944. áprilisától szeptemberig a Belügyminisztérium politikai államtitkáráként Endre Lászlóval és Jaross Andorral együttműködve a magyarországi zsidóság gettósítását és deportálását szervezte. A nyilas puccs után a Nemzetbiztonsági iroda vezetője. A háború végén nyugatra menekült, de az amerikaiak kiadták Magyarországnak. 1946-ban háborús bűnösnek halálra ítélték és kivégezték. A Magyar Közösség tagja volt.

Irodalom: *Endre – Baky – Jaross Per*, szerk. Randolph L. Braham, Bp., 1994.

Balogh Lajos (1908 – ?), gépészmérnök, miniszteri osztálytanácsos

1940-ben lett tagja a Magyar Közösségnek, a sport-sátor megszervezője. Szerepet vállalt az ellenállásban a Magyar Függetlenségi Mozgalom tagjaként. Mistéth Endrét Budapest ostroma alatt lakásán rejtegette. Szabó Dezső temetésének egyik résztvevője. A kisgazdapárt ideológiai programjának kidolgozásával megbízott Tanulmányi Bizottság tagja, a Mistéth lakásán tartott közösségi összejövetelek résztvevője. Mistéth államtitkári kinevezése után a közösségi baráti társaság lakásán tartotta összejöveteleit. Dr. Tóth János és társai perében 10 hónap börtönre ítélték. A 60-as évektől a Népstadion és intézményei műszaki szakreferense.

Bende István (1900 – ?) közgazdász, külkereskedő, miniszteri tanácsos

1937-ben a Honszeretet igazgatója, 1938-ban dr. Tóth János beszerzésének eredményeképpen avatták a Közösség tagjává. A vezetők nagy részét (Donáth György, Szabó Gyula, Soos Géza, Bálint Sándor, Balogh Pál) ő szervezte be. A Közösségen belül feladata a Közösség folyóiratának, a Magyar Élet szerkesztésének ellenőrzése, valamint a Egyesületközi Együttműködés nevű szervezet jogi képviselője. Számos közösségi tagot helyezett el minisztériumi állásokba. Tagja a Bartha Miklós Társaságnak, a Kurucz Egyesületnek, a Nemzetpolitikai Társaságnak és Erdélyi Férfiak Egyesületének. 1945 után közösségi miniszteriális összejövetelek egyik szervezője, a Közösség szervezeti újjáéledésének kezdeményezője. Tervezetet készített a Közösség szervezeti újjáalakulásáról. Dr. Tóth János perében 2 évi börtönbüntetésre ítélték.

Benke Miklós (Vajna, 1900 – ?) publicista

Benke Miklós tanulmányait Erdélyben végezte, ahol Csomóss Miklós iskolatársa. Erdély visszacsatolása után költözött Budapestre. Tagja a Nyilaskeresztes Pártnak, de szoros kapcsolatban állt baloldali körökkel, elsősorban weisshausista munkásokkal. Csomóss baráti köréhez tartozott. A háború alatt MHSZSZ-en keresztül bekapcsolódott az ellenállásba. Csomóss révén titkári állást kapott a Vilma királyné út 44 szám alatt működő Wesslényi Lövész Egyesületben. 1944. év végén németellenes lapot adott ki. 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba, a hadseregben nevelőtiszti beosztást kapott, majd a VI. kerületi MKP szemináriumi előadója lett. Civilben a Kossuth Szemlénél helyezkedett el mint újságíró. 1946. tavaszán Kommunista Magyarok Szövetsége néven illegális szervezetet alapított, melynek célja a Kommunista Párt nem magyar érzelmű, zsidó vezetőinek leváltása és kiiktatása a párt és az állam életéből. Szervezete 1947 nyarán lelepleződött, Benke Miklóst – feltehetőleg a lelepleződés kapcsán – ügynöknek beszervezték. 1947. február 7.-én „köztársaság ellenes összeesküvésben” való részvétel címén letartóztatták. Péter Ernő és társai perében első fokon 10 év börtönre ítélték, amit másodfokon 7 év fegyházra enyhítettek. Feltehetőleg tagja volt a Magyar Közösségnek is. (Bár vallomásaiban nem tesz említést a közösségi tagságáról, az ÁVÓ-n vezetett névsorban közösségi tagként van feltüntetve.)

Bereczky Albert (1893 – 1966), református lelkész

Édesanyja katolikus arisztokrata családból származott, az egyházi közvéleményben elterjedt vélekedés szerint gróf Apponyi Albert természetes fia. Nevelőapja Kovács Géza, református lelkész tanító volt. Budapesten, Pápán és Bázelen folytatta teológiai tanulmányait. Vidéken, majd 1930-tól a fővárosban lelkészként teljesít szolgálatot. 1938-tól megszervezte az üldözötteket mentő szolgálatot, prédikációiban is sikraszállt mellettük. 1945 után rövid ideig a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára. 1948-ban ő követte a félreállított Ravasz Lászlót a Dunamelléki püspöki székben, valamint a református konvent és zsinat elnöki székében (1948 – 58). Jelentős szerepe volt a református egyház és az állam megegyezésének megszervezésében. Az egyházi békemozgalom vezető személyisége lett. Az Országos Béketanács és a Hazafias Népfront elnökségének tagja volt. 1956 nyarán agyvérzés érte, a forradalom napjaiban kórházi kezelésben részesült, és november 1.-én szóban lemondott a püspöki címről. Az Állami és Egyházügyi Hivatal azonban semmisnek nyilvánította a szóban tett lemondását. 1958-ig töltötte be a püspöki teendőket. A Magyar Közösség tagja volt.

Irodalom: Kiss Réka, Bereczky Albert lelképásztori, püspöki működése = *Reformátusok Budapesten I*, szerk. Kósa László, Bp. 2006. 601-620.

Berkó István (1904 – 1982), vezérkari alezredes

A Hadiakadémia tanára. 1944 őszén a III., majd a IX. hadtest vezérkari főnöke. 1945-ben amerikai hadifogságból tért haza. Tagja lett a Földalatti Fővezérségnek. A Donáth György és társai elleni perben mindkét fokon 8 évi kényszermunkára ítélték. A Közösségnek nem volt tagja.

Birtalan Árpád (Budapest, 1920 – ?), állattenyésztő

Családja a Székelyföldről származott. Apja malomgépész. Érettségi után rakodómunkás a Dréher Sörgyárban, majd tisztviselő a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének kőbányai sertéshizláló telepén. Kőbányán került kapcsolatba a weisshausista mozgalommal, hamarosan Weissshaus legszűkebb köréhez tartozott. Munka mellett az agrár-, később a közgazdasági egyetem hallgatója. Aktívan részt vett a fegyveres ellenállásban, a Wesselényi Lovászegylet tagja, lakásán rejtették el a Lovászegylet fegyvereit, Weissshaus Aladárt bujtatta. 1944. decemberében a nyilasok elfogták, egy rendőrtiszt segítségével sikerült megszöknie. 1945. után belépett az MKP-be, és részt vett a weisshausista mozgalom 45 utáni szervezésében is. 1946. január 24.-én letartóztatták, majd február első felében szabadlábra helyezték. A 60-as években mint okleveles állattenyésztő helyezkedett el. A Magyar Közösség tagja volt.

Irodalom: GADANECZ BÉLA, GADANECZ ÉVA, *A Weissshaus Aladár vezette szocialista népmozgalom története (1927-1945)*, Múltunk, 2-3(1993), 68-115., GADANECZ BÉLA, GADANECZ ÉVA, *A Weissshausisták tevékenysége és üldöztetése 1945 után*, Múltunk, 3(1995), 3-72.

Boromisza Tibor (Bácsalmás, 1880 – Szentendre, 1960), festő

Katonatiszti pályáját feladva 1903-ban Ferenczynél kezdett festészeti tanulmányokat, majd Rómában (1904), Párizsban (1905) és Münchenben (1906) folytatta. 1908-ban részt vett a balatoni festőtelep alapításában. Az 1920-as évek első felében buddhista szerzetesként élt a Margitszigeten. 1927 – 28-ban a Hortobágyon a pásztorok életét tanulmányozta és festette. Több lap munkatársaként működött. 1913-ban megalapította az Eke c. folyóiratot. Számos kiállítást rendezett az ország különböző nagyvárosaiban, 1948-ban pedig Budapesten, a Művész Galériában. Műveit a Magyar Nemzeti Galéria (Csikós számadó, Juhász számadó, Kucsmás férfi, Anya gyermekével) és a debreceni Déri Múzeum őrzi. Emlékkiállítását 1962-ben a Szentendrei Ferenczy Károly Múzeumban rendezték. Tagja volt a Magyar Közösség képzőművész sátrának.

Boros Lajos (1914 – 1995), matematikus, tudományos kutató

Szegény munkás család 9. gyermekeként született Szentesen. A község és az egyház támogatásával végezte el a szentesi Horváth Mihály reálgymnáziumot. 36-tól Pázmány Péter Egyetem matematika – fizika szakos hallgatója. Csatlakozik a Soli Deo Gloria szövetséghez, itt valamint a cserkészeten keresztül kerül kapcsolatba a népi mozgalommal, valamint a Magyar Közösséggel. Egyetemi éve alatt Györffy István professzor köréhez tartozott. 1939-től aktívan vett részt a népi kollégium megszervezésében. A Bolyai kollégium első igazgatója 1940 – 42ig, majd a Györffy István Kollégium Pártfogó Testület tagja. 1942-től az Országos Szociális Felügyelőség vezetője. Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően az Egyesült Államokba emigrált. Az emigrációban aktívan politizált, valamint irodalmi munkásságot folytatott. Rendszeresen publikált az *Új Látóhatár* című emigráns folyóiratban.

Irodalom: Boros Lajos, *A Bolyai Kollégium*, Új Látóhatár, 1989. okt., 314-329., *Megforgatott világmegforgatók. A magyar népi kollégiumi mozgalom ismeretlen dokumentumai*, Szerk.: SVÉD LÁSZLÓ, Bp., 1994.

Büky Béla (Juta, 1899. jan. 18. – Bp., 1983. márc. 23.), festőművész, rajztanár, bábművész 1918-ban a Magyar Képzőművészeti Főiskolán előbb rajztanári oklevelet szerzett, majd ugyanitt öt évig Vaszary Jánosnál és Dudits Andornál festészetet tanult. 1920-tól kezdődően szerepelt a fővárosi tárlatokon. Az 1925-ben alakult Új Művészek Egyesületének (UME) törzstagja lett, ez a művészi csoportosulás számos kiállítást rendezett idehaza és külföldön, amelyeken több díjat, kitüntetést nyert. Művei erősen leegyszerűsített tájképek, népies ízű mese és történeti tárgyú ábrázolások. 1924-től bábjátékkal és árnyszínházzal is foglalkozott, népmeséket és népi témájú irodalmi alkotásokat vitt bábszínpadra, maga készítette faragott fejű bábokkal, díszletekkel és jelmezekkel. 1932-től rendszeresen játszott Bp.-en, vidéki városokban és falvakban. Képzőművészeti és bábjátékos ábrázolásmódját egyaránt a népművészet formavilága hatotta át. Tagja volt a Közösség képzőművészeti sátrának.

Művei: *Magyar Játék* (1936); *Bábjátékkönyv* (1947); *Árny- és bábjátékok* (é.n.).

Irodalom: Szokolay B.–Kós L.: *Művészi bábjáték-törekvések hazánkban II.* (A bábjátékszás Magyarországon, 1955); Belitska–Scholtz H.: *Vásári és művészi bábjátékszás Magyarországon* (Tihany, 1974).

Csányi Zoltán (1893 – ?), vegyész-mérnök, állami főmérnök

1926-tól a Vám laboratóriumában dolgozott, mint vegyész. Itt kollégája Godányi Béla vámszaki főtanácsos kollégája szervezte be 1934-ben a Rákosi Jenő vezette Rákóczi Balatonfürdő Egyesület cégére alatt működő titkos társaság munkájába. 1938-as szervezeti szakadás alkalmával, nem a Kiss Károly vezette Honszeretet Egyesület cégére alatt működő társasághoz csatlakozott, hanem a Fürdőegyesület tagja maradt. 1941-ben Kiss Károly kérésére csatlakozott a Honszeretet alatt működő Közösséghez, 1942-től a kiképző hadvezetői feladatkörét látta el és a Vezértanácsba is beválasztották. 1946. augusztusában részt vett a régi Vezértanács feloszlásában, és az újonnan alakuló Őrtanács egyik tagjának jelölték ki. A Mistéth – perben jogerősen 1 év fegyházbüntetésre ítélték.

Csicsery-Rónay István (1917), író, kiadó, politikus

Csicsery-Rónay István 1917-ben született Budapesten somogyi birtokos családból, anyai ágon Zichy Mihály dédunokájaként. Több diplomát szerzett: Bécsben a Konzuli Akadémián, Budapesten a Jogtudományi Karon, majd a Műszaki Egyetem Mezőgazdasági Karán, végül már emigrációban a washingtoni Katolikus Egyetemen a Könyvtárgyományi szakon. 1944-ben avatták a Magyar Közösség tagjává, beszerzője Soos Géza. Aktív szerepet vállalt az ellenállásban. 1943-1947 között a Teleki Pál Munkaközösség ügyvezető alelnöke, 1944-ben a Magyar Függetlenségi Mozgalom politikai bizottságának tagja, a Rákóczi partizánszázad

parancsnok-helyettese. Illegális írások szerkesztője és kiadója. 1945-1947 között az FKGP külügyi osztályának vezetője. 1947-ben összeesküvés vádjával letartóztatták, és a Mistéth – perben 3 évi fegyházbüntetésre ítélték, melyből 8 hónapot töltött le. Szabadulása után külföldre szökött, majd átmeneti osztrák, svájci és francia tájékozódás után 1949-ben az USA-ba emigrált. Washingtonban telepedett le, ahol a Marylandi Egyetem könyvtárosa. Éveken át a Szabad Európa Bizottságban dolgozott, a Hírünk a világban című folyóiratot s annak Bibliográfia című mellékletét szerkesztette és adta ki. 1953-ban megalapította és a mai napig működteti az Occidental Press Könyvkiadót. Utolsó amerikai évtizedében a Democracy International, majd a New York-i Bartók Béla Alapítvány főtítkára. Mindvégig megtartotta magyar állampolgárságát. 1990-ben települt haza. Itthon létrehozta a Zichy Mihály Alapítványt, a Teleki Pál Munkaközösség Alapítványt, az 1945-ös Alapítványt, a Veress Sándor Társaságot, s alapító tagja a Magyar-Horvát Baráti Körnek. 1992-ben elnyerte a Pulitzer Emlékdíjat, 1994-ben Nagy Imre emléklapoktet, 2002-ben Bethlen Gábor-díjat kapott.

Művei: *Russian Cultural Penetration in Hungary*, 1950., *Száműzöttek naptára*, 1954., *Költők forradalma: antológia 1953-1956*, 1957., *The First Book of Hungary*, 1967., *Saláta Kálmán, dokumentum dráma*, 1984., *Emigrációban*, 1988., *Teleki Pál és kora*, 1992., *Teleki Pál miniszterelnök*, 1993., *Nagy Ferenc miniszterelnök*, 1995., *Koncepció per a Független Kisgazdapárt széttűzésára*, 1998., *A demokrácia fellegvárának építői*, 2002.

Csomóss Miklós: fogorvos

Erdélyi örmény család leszármazottja. A Magyar Közösség legelső asztaltársaságainak a tagja. A húszas években az első magyar nemzeti szocialista párt alapítója, majd 1928-ban a Nyilaskeresztes Párt igazgatója lett, de 1939-ben a túlzott német befolyás miatt kilépett a pártból és Bajcsy-Zsilinszky Endre táborához csatlakozott. Támogatta a népi mozgalmat, kapcsolatba került a munkásmozgalom Demény illetve Weisshaus vonalán működő képviselőivel. Az ellenállási mozgalom aktív tagja. A Magyar Hazafiak Szabadság Szövetségének alapítója és vezetője. Az ellenállásban szoros kapcsolatban állt Bajcsy-Zsilinszky Endrével, és Fall Endrével, a Revíziós Liga elnökével, aki egyik irányítója volt annak a titkos diplomáciai hálózatnak, amelyik a semleges országokban működött és a szövetséges hatalmakkal igyekezett fegyverszüneti megállapodásra jutni. Mindkettőjük bűjtatásában nagy szerepet játszott. Előkészítője a Faust küldöttségnek. Nyilas puccs után bujdosásra kényszerült. A háború után megalakította a Nemzeti Ellenállásban Résztvevők Szövetségét. A Ideiglenes Nemzeti Kormány rendelete értelmében a nemzeti ellenállási mozgalomban szerzett érdemek elismeréséül tagja annak a 60 főből álló társulatnak, akikből igazoló bizottságok alakíthatók. 1947. januárjában a Magyar Közösséggel kapcsolatos összeesküvés vádakkal letartóztatják. Mint amerikai hírszerzőt, aki adatokat gyűjtött a szovjet csapatokról, átadták a szovjet hatóságoknak. A Szovjet Hadsereg Katonai Törvényszéke 1947-ben 20 évi szabadságvesztésre ítélte. 1955 végén tért haza a szovjet fogságból. A forradalom után Svájcba emigrált.

Dálnoki Veress Lajos (Sepsiszentgyörgy, 1889. október 4. – London, 1976. március 29.), vezérezredes, hadtörténész

Székely nemesi családból származott. 1910-ben végezte el Ludovika Akadémiát. 1933–35-ben lovashadosztály vezérkari főnöke, 1935–38-ban katonai attasé Bécsben. 1938–40-ben a 15. gyalogdandár parancsnoka, 1940-ben vezérőrnagy és a 2. lovasdandár parancsnoka. 1942-ben az 1. páncélosdandár parancsnoka a doni arcvonalon, altábornagy. 1942–44-ben a IX.

hadtest parancsnoka, 1944. augusztus 28. – október 15. vezérezredes, a 2. hadsereg parancsnoka.

Az október 15-i kiugrási kísérlet előtt a Horthy Miklós kormányzó akadályoztatása esetére helyettesévé (*homo regius*) nevezte ki. Németbarát tisztjei árulása folytán a német hadsereg letartóztatta, és átadta a nyilas hatóságoknak; a hadbíróság 15 évi fegyházra ítélte. 1944. október 16-tól német és nyilas fogságban volt Sopronkőhidán, ahonnan megszökött. A háború után igazolták, de nem kapott munkát a HM-ben, majd nyugdíjazták. A háború után avatták a Magyar Közösség tagjává. Az un. Földalatti Fővezérség megszervezésében szerepet vállalt, és annak vezetőjévé nevezték ki. Jobboldali, államellenes összeesküvés koholt vádjával 1947. április 16-án kötél általi halálra ítélték, ítéletét a Népbíróságok Országos Tanács életfogytiglani börtönbüntetésre változtatta. A fogságból 1956-ban felkelők szabadították ki. November 3-án emigrált, Londonban élt. A Magyar Szabadságharcos (Nemzetőr) Világszövetség, majd 1970-ben az Európai Szabad Magyar Kongresszus elnökévé választották. Londonban hunyt el, és az Amerikai Egyesült Államokban, Berkeley Springs-ben van eltemetve.

Művei: *Magyarország honvédelme a 2. világháború előtt és alatt, I-III.*, München, 1972. Irodalom: Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945-1985*, Bp., 1989

Demény Pál (Budapest, 1901. augusztus 29.– Budapest, 1991. január 14.) politikus

1918-ban érettségizett egy felsőkereskedelmi iskolában. 1919-ben lépett be a KMP-be, majd a Kommunista Ifjúnunkások Szövetségének egyik vezetője lett. 1925-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Párt tagja lett, de 1932-ben kommunista nézetei miatt kizárták a pártból. 1924-től fordult szembe a Komintern és a KMP irányvonalával. A személye köré szerveződő kommunista mozgalom a budapesti külterületeken és Csepelen vált jelentőssé. 1944-re az egyik legerősebb kommunista frakciónak számított Magyarországon. A Horthy-korszak időszakában hat és fél évet ült különböző börtönökben. A frakció (és köztük Demény) a második világháború alatt menekülteket, zsidókat és munkaszolgálatosokat (többek közt Déry Tibort) bújtatott és látott el hamis papírokkal. A kommunista vezetőkkel együttműködve részt vett az ellenállásban. 1944 nov.-ben egyesült a hazai kommunisták csoportjával, amikor KB-tagságot ígértek neki. Ő adta Péter Gábornak új nevét, 1945. febr.-ban Péter mégis letartóztatta. 1946-ban 4 és fél évre ítélték a Horthy-rendőrséggel való együttműködés vádjával. 1950-ben szabadulása helyett Kistarcsára internálták. A táborok feloszlásakor 1953-ban további 10 évre ítélték szervezkedés vezetése miatt. 1956. okt. közepén szabadult. Kiszabadulása után 1967-es nyugdíjazásáig igazságügyi fordítóként tevékenykedett. 1957-ben felmentették az 1953-as (szervezkedés) vádja alól, de a másik koncepciós perében kapott ítéletét csak 1989-ben rehabilitálták. 1989-ben a Magyar Szocialista Párt alapító tagja lett, az 1990-es országgyűlési választáson pártja országos listájáról szerzett mandátumot. Az 1991. január 14-i parlamenti ülésen rosszul lett, majd elhunyt.

Művei: *A párt foglya voltam*, (1988), *Rabságaim I-II.* (1989) Irodalom: *Magyar Nagylexikon 6. kötet*, (1998) 461-462., *Szabadon választott – Parlamenti almanach 1990*, Budapest, 1990, 102.

Dénes István (1889 – 1963) országgyűlési képviselő, ügyvéd

Kisiparoscsaládból származott, apja Dénes György tímár. A Magyarországi Földműves és Munkáspárt (MFMP) megalapítója és vezetője. 1926-ban Tótkomló, 1931-ben Kiskundorozsma, 1935-ben pedig Dunavecse képviselőjelöltjeként indult a választásokon, de egyszer sem jutott be a parlamentbe. 1945 júniusában csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz és bekerült annak országos intézőbizottságába is. 1946. március 12-én húsz társával együtt – a Balodali Blokk nyomására – kizárták a Kisgazdapártból. 1947 tavaszán újjászervezte régi pártját, a Magyar Földműves és Munkáspártot, majd nyáron pártjával együtt csatlakozott a Balogh páter vezette Független Demokrata Párthoz. 1947. augusztus 31-től 1949. április 12-ig e párt programjával volt képviselő. Ezt követően visszavonult a politikai élettől, ügyvédként dolgozott Teréz körúti irodájában. 1952-ben koholt vádak alapján letartóztatták és kilenc évre ítélték. 1956 nyarán szabadult.

Művei: *A földreform Magyarországon és a földreform jelentősége*, Budapest, 1923., *Választójog és földmunkásság – Titkos választójog a falu népének is*. Budapest, 1925., *Magyar választójog – Magyar tragédia*. Budapest, 1937., *Gyors földreform nélkül nincs feltámadás*, Budapest, 1941.

Dolhay Imre (Magyarittebe, 1905 – ?) építészmérnök, miniszteri osztálytanácsos
Édesapja MÁV altisztként teljesített szolgálatot. 1920-ban, Trianon következtében a család Debrecenbe költözött. Tanulmányai elvégzése után a debreceni Államépítészeti Hivatal, majd a Közlekedésügyi minisztérium útosztályán osztálytanácsos. 1936-ban avatták a debreceni Közösség tagjává, a mérnökcsaládba lett beosztva. 1945 áprilisában áthelyezték a budapesti Közlekedésügyi Minisztériumba, ahol hivatali szobájában rendszeresen tartottak közösségi összejöveteleket. 1946. decemberében Tóth János az alföldi tájegység vezetésével bízta meg. A vidéki szervezésre azonban a letartóztatások miatt már nem kerülhetett sor. Mistéth Ende baráti köréhez tartozott. A Szociáldemokrata Párt tagja, majd 46 májusában belépett az MKP-ba. Dr. Tóth János perében 2 év fegyházra ítélték.

Dr. Donáth György (1904 – 1947) jogász, politikus

A Ferenc József Katolikus Főgimnáziumban érettségizett, majd jogi doktorátust szerzett. 1932 – 1939-ig a Statisztikai Hivatal munkatársa, 1933-tól beosztásánál fogva az ifjúsági munkanélküliség kérdésével foglalkozott. 1936-tól Konkoly Thege Gyula, államtitkár mellett fogalmazó. 1939-ben Bende István beszerzésének köszönhetően belépett a Közösségbe, ahol a képviselősátor valamint a külmozgalmi család tagja. Feladata volt kulturális rendezvények szervezése. 1939-től 1944-ig MÉP – listán budapesti képviselői mandátummal országgyűlési képviselő. 1943-ban a MÉP országos alelnöke. 1938. októbertől az Egyesületközi Együttműködés nevű népi irányulású társulatokat összefogó szervezet elnöke. Teleki Pál köréhez tartozott. Kormánypárti politikusként szemben állt a nemzetiszocializmussal. Sztójay kormány megalakulása után lemondott tisztségéről. 1945-ben rövid ideig rendőri felügyelet alá helyezték. 1946. márciusától tagja a Hetes Bizottságnak és 1947. szeptemberében újráválasztott közösségi vezetői testületnek, a Vezértanácsnak, ahol a társadalmi és politikai munkacsoport vezetője. A Földalatti Fővezérség egyik kezdeményezője és üléseinek résztvevője. 1946. december 14-én az ÁVO köztársaság-ellenes összeesküvés vádjával letartóztatja. A tárgyalás során, hogy társait mentse, mindent magára vállalt. A Népbíróság 1947. április 1-án halálra ítélte, halálos ítéletét 1947. október 23-án hajtották végre. Donáth nem folyamodott kegyelemért, helyette védőügyvédje adta be a kegyelmi kérvényt, amit Tildy államelnök elutasított. Az ítéletet 1991. április 15-én semmissé nyilvánították.

Művei: *Donáth György Utolsó szó jogán mondott beszéde*, Washington D. C., 1988.

Dóczy Endre (1916 – ?) miniszteri osztálytanácsos

1936-tól Bethlen Gábor kör tagja, majd elnöke, valamint a Széchenyi Szövetség tagja. Itt ismerkedett meg Péter Ernővel és Tóth Jánossal, akik beszervezték a Magyar Közösségbe. 1930 – 1940-es évek fordulóján MEFHOSZ (Magyar Egyetemista és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége) főtitkára, s a budapesti MEFHOSZ Márciusi Fronttal rokonszenvező Fiatalok című lapjának szerkesztője. 1942-től frontszolgálatot teljesített, 1945-ben tért haza nyugatról. Az iparügyi minisztérium jóvátételi osztályán helyezkedett el, Mistéth államtitkári kinevezéséig, amikor annak személyi titkára lett. Mistéth újjáépítési miniszteri kinevezése után lakásán találkoztak a Közösség tagjai, hogy megtárgyalják a Mistéthnek nyújtható segítséget. 1946 nyarán részt vett Weissshaus minisztériumi hivatalnokoknak tartott előadásán. A Mistéth perben jogerősen 2 évi fegyházbüntetésre ítélték.

Dudás József (Marosvásárhely, 1912. szeptember 22. – Budapest, 1957. január 19.) szerelő lakatos, műszaki tanácsadó

Apai és anyai ágon székely. Hat gyermekes munkáscsaládból származott. A huszas évek végén kapcsolódott be az erdélyi illegális kommunista mozgalomba, a román ifjúsági szervezet vezetője. Petrozsényi és Lupényi bányászstrájk szervezője, amiért 1933-ban letartóztatták és kilenc év börtönre ítélték. 1939-ben, külföldi nyomásra, amnesztiával szabadult. A II. bécsi döntés után Budapestre költözött és beiratkozott a Műszaki Egyeteme, ahol gépészmérnöki tanulmányokat folytatott, de oklevelet nem szerzett. 1944-ben a németellenes tömörülés egyik szervezője, az antifasiszta mozgalomban összekötő szerepet töltött be a különböző irányzatok között. Alapító tagja a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságnak. Az ellenállási tevékenysége közben került kapcsolatba a Magyar Közösséggel, melynek tagjává avatták. Részt vett abban a küldöttségben, amely Horthy Miklós megbízásából 1944 szeptemberében létrehozta az első összeköttetést Budapest és Moszkva között. A háború után a Kommunista Pártba való jelentkezését elutasították. Tildy személyes felkérésére a Kisgazdapárt színeiben a budapesti Törvényhatósági Bizottságba választották. 1946. december 27-én őrizetbe vették azzal a váddal, hogy részt vett a Magyar Közösség szervezésében. Bizonyítékok hiányában azonban nem lehetett bíróság elé állítani. 1947-ben internálták. 1948-ban kiengedték és rendőri felügyelet alá helyezték, majd még abban az évben ismét internálták. Miután kényszerítő eszközök alkalmazásának hatására beismerte, hogy besúgó volt, 1951-ben átadták a román államvédelmi szerveknek. Három évig volt ott vizsgálati fogságban. 1954. május 1-jén visszaadták a magyar hatóságoknak, 1954. május 5-én szabadlábra helyezték. Szabadulása után lakatosként dolgozott. 1956. október 24-től fegyveres csoport tagjaként tevékenykedett. Csoportjából alakult október 28-án a II. kerületi tanácsházán a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány a felkelésből kinövő első kormányellenes politikai és fegyveres csoportosulás. 1956. október 30-án fegyveres csoportjával elfoglalta a Szabad Nép székházát és nyomdáját. Függetlenség c. napilapjában huszonöt pontos kiáltványt tett közzé "Nem ismerjük el a jelenlegi kormányt" címmel. Ugyanakkor hozzájárult, hogy az épületben a kormányhoz hű lapokat is szerkesszék és kinyomtassák. 1956. november 2-án egy fegyveres csoporttal megszállta a Külügyminisztérium épületét. Ezt Nagy Imre hadserege visszafoglalta. Dudás Józsefet letartóztatták, november 3-án szabadon engedték. A forradalom leverése után Újpesten szervezte az ellenállást. 1957. januárban tartóztatták le. Gyorsított büntető eljárás után halálra ítélték és kivégezték Szabó Jánossal együtt.

Eszes István (Csurgó, 1892 – ?), munkásíró

1918-ban a vasutas illegális szervezetben ismerkedett meg Weisshaus Aladárral, majd részt vett marxista szemináriumain. A kommunista mozgalom megbízásából 39-ben belépett a Nyilaskeresztes Pártba, két hónap után lelepleződött, és kilépett. 1937-ben avatták a Közösség tagjává. Az ellenállási mozgalomba Csomóss Miklóson keresztül kapcsolódott be 1941-ben. Részt vett az MHSZSZ munkájában. 1945 után csatlakozott az MKP-hoz, majd Benke-féle illegális mozgalomhoz, ahol az értelmiségi csoport megszervezésével volt megbízva. A Simándi Tamás alapította Parasztszármasú Értelmiségiek Körének vezetőségi tagja. 1947. januárjában őrizetbe vették a Magyar Közösség által szervezett összeesküvés vádjával, majd Vasvári Lajos, Csomóss Miklós és Szegedi Ernő társaságában átadták a szovjet hatóságoknak, mint amerikai ügynököt, aki a szovjet csapatokról végzett adatgyűjtést. A Szovjet Hadsereg Katonai Törvényszéke 1947 áprilisában 20 évi szabadságvesztésre ítélte. 1955 végén tért haza.

Fáy Aladár (1898 – 1963): rajztanár, festőművész, képzőművész tanár

1898-ban született Budapesten. Tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán végezte Csók István tanítványaként. 1923 – 1943 között a Budapest Székesfőváros Iparrajz Iskolában a díszítőfestő szak tanára volt. Tanítványait a magyar népművészet szellemében oktatta. Elemezte a népművészet sajátosságait, és a tanulmányokat 18 évi tanítás után a Turul Kiadónál megjelent „A magyarság díszítő ösztöne” című könyvében írja meg (újra kiadva: Püski Kiadó, 1994). A harmincas évektől kezdve a festészetében új, de a hagyományokhoz kötődő magyar stílus megvalósítására tett kísérletet. Fáy Aladár hasonló elveket vallott a képzőművészetben, mint a népi írók a magyar irodalomban. 1930-tól a Magyar Képzőművészeti Társaságának tagja, 41-től elnöke. 1943-ban Szinyei Merse Jenő vallás és közoktatási miniszter az Iparművészeti Iskola igazgatójának nevezte ki, azzal a rejtett céllal, hogy az Iparművészeti Múzeum és az iskola nagy értékű gyűjteményét próbálja megmenteni, valamint az iskola tanárait és diákjait tartsa itthon. A német megszállás után a Gestapo több ízben kihallgatta és folyamatos zaklatásoknak volt kitéve. A Magyar Közösségnek 1938-tól volt tagja, Majtényi Miklós, sepsiszentgyörgyi plébános beszerzésének köszönhetően. 1939-től a Vezértanács tagja. 1941-ben avatási feladatokkal bízták meg, valamint a szellemi előkészítő család nemzetségtől megbízatását kapta. A havi Tájékoztatók egyik fogalmazója. A háború után belépett a Független Kisgazdapártba. A Magyar Parasztszövetség népfőiskolái számára tankönyvet írt. Részt vett Magyar Testvéri Közösség újjászervezésében, 20-25 alkalommal avatásokat is végzett. 1946. december 21.-én tartóztatták le, és mint a Magyar Közösség főideológusát a Mistéth per vádlottjaként 9 évi fegyházbüntetésre ítélték. Büntetését Vácott és a budapesti Gyűjtőfogházban töltötte. 1954-ben szabadult. Segéd munkásként dolgozhatott a Fővárosi Állat – és Növénykertben dr. Anghi Csaba főigazgató (közösségi tag) jóvoltából.

Irodalom: Dr. Kádár Zoltán, *Fáy Aladár élete és művészete*, Budapest, 1998. Művei: *A magyarság díszítő ösztöne*, Budapest, 1994.

Faragho Gábor (1890 – 1953), katonatiszt

Az első világháborúban ütegparancsnok. 1920-tól vezérkari tiszt. 1940-41-ben moszkvai katonai attasé. 1941– 43-ban a Honvédelmi Minisztérium tisztviselője. 1943-tól a csendőrség felügyelője (1942 – 44). A nyilas kormányzat hűtlenség miatt megfosztotta rendfokozatától.

1944. szeptember 28-án Horthy megbízásából fegyverszüneti delegációt vezetett Moszkvában, ahol október 11-én aláírta az előzetes fegyverszüneti feltételeket. 1944. decemberétől az Ideiglenes Nemzeti Kormány tagjaként közellátásügyi miniszter. 1945. júliusában nyugdíjazását kérte. Visszavonult a politikai élettől és ellenállási érdemeiért meghagyott birtokán gazdálkodott haláláig. 1951-ben megvonták nyugdíját és ki akarták telepíteni. Puskin volt budapesti szovjet követ közbenjárására azonban lakóhelyén maradhatott. Tagja volt a Magyar Közösségnek.

Farkas Ferenc (1905 – 2000), zeneszerző

1905. december 15.-én született Nagykanizsán, 2000. október 10.-én hunyt el Budapesten. A Zeneakadémián Weiner Leó és Siklós Albert növendéke volt (1922-1927), ezt követően tanulmányait az Ottorino Respighi vezette mesteriskola keretében fejlesztette tovább Rómában, a Santa Cecília Akadémián. 1932-től 1936-ig Fejős Pál filmjeihez szerzett zenét Bécsben és Koppenhágában. 1935-től a Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskolában, később a kolozsvári, majd a székesfehérvári Konzervatóriumban tanított (az utóbbi kettőnek igazgatója is volt). 1949-ben a Zeneakadémia zeneszerzés-tanárává nevezték ki, 1975-ben tanszékvezetőként vonult nyugalomba. Kivételes pedagógiai képességeit növendékei - többek közt: Ligeti György, Kurtág György, Petrovics Emil, Durkó Zsolt, Szokolay Sándor, Bozay Attila, Jenei Zoltán - egyéni hangja, stílusa és nemzetközi sikerei bizonyítják. Farkas Ferenc zeneszerzői életműve (több mint 700 mű) szinte valamennyi műfajra kiterjed: komponált operákat, operetteket, baletteket, filmzenét, színpadi kísérőzenét, zenekari- és versenyműveket, kamarazenét, kantátákat, oratóriumokat, miséket, kórusműveket és dalokat. A zeneszerzői pályáját meghatározó hatások között ott találjuk a magyar népzenei elemeket, a klasszikus hagyományt, az olasz és általában a mediterrán dallamosságot, valamint a tizenkétfokú technikát egyaránt. A zenei élet legkülönbözőbb területein végzett munkáinak köszönhetően egyedülállóan biztos, szuverén kompozíciós technikára tett szert valamennyi műfajban. Farkas Ferenc érdemeit számos kitüntetéssel ismerték el, többek között a Kossuth- (1950, 1991) és Herder-díjjal (1979), valamint az Olasz Köztársaság Lovagrendjével. Tagja volt a Közösség zeneszerző sátrának.

Faust Imre (1897 – 1963), könyvkiadó

Az első világháború alatt orosz hadifogságba került. Ekkor került szoros kapcsolatba a munkásmozgalommal. Hazatérése után (1918) a Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesületének Pécsi Csoportjába lépett be. A Tanácsköztársaság idején a pécsi vörös zlj. Szakaszp.-a. Ezután részt vett az illegális kommunista szervezkedésben, majd Újvidéken a Vajdaság c. napilap kiadója és 1923-tól a Jugoszláv Kommunista Párt tagja. 1927-ben tért haza Mo.-ra, 1928-ban Bp.-re költözött. Pártmunkája a forradalmi irodalom kiadása és terjesztése. A Társadalmi Szemle perében letartóztatták; szabadulása után 10 évig rendőri felügyelet alatt állt. Ettől kezdve üldöztetése állandósul (1936 – 3havi fogház, 1943 – kistarcsai internálás), 1944-ben a Gestapo elfogta. Kiszabadulása után azonnal csatlakozott a kibontakozó ellenálláshoz, aktívan vett részt az MHSZSZ munkájában. 1944. szeptember 24-én Dudás Józseffel és báró Atzél Edével átment a harcvonalon. 1945. március 16.-án csatlakozott az MKP-hez, de 26-án központi utasításra visszavonták tőle a párttagságot, és őrizetbe vették. Koholt vádak alapján 1949-ben ítélték el. Szabadulása után Pécsre költözik, rehabilitálása után belépett az MSZMP-be, melynek haláláig tagja volt.

Fitos Vilmos (1916 – 2001), Jogász, tisztviselő

Gimnáziumi tanulmányait a budapesti református gimnáziumban végezte, egyetemi tanulmányait a Pázmány Péter tudományegyetem történelem – latin szakán. Egyetemi éve alatt az Eötvös József kollégium tagja. 1933-ban tagja lett a Turul Szövetségnek, 1938-ban a Szövetség kulturális vezetője. A Turul-ellenzék vezetője, majd 1942-ben a Turul-ellenzék kiválásával megalapítója és vezetője a Magyar Ifjúság Nagybizottsága nevű ifjúsági szervezetnek. 1934-ben belépett a Dénes István féle Magyar Földműves és Munkáspártba, kapcsolatot teremtve ezzel a Turul szövetség balszárnya és a Dénes Párt között. A Bartha Miklós Társaság főtitkára, majd ügyvezető elnöke. Szerepe volt a Bolyai Kollégium megalapításában. 1938-tól 44-ig a Magyar Élet című folyóirat felelős szerkesztője. 1939-ben, e munkájából kifolyólag Bende István szervezte be a Magyar Közösségbe. Az ifjúsági egyesületek vezetőit tömörítő ifjúsági sátor vezetője. 1944. májusától a Szabad Élet Diákmozgalom, ellenállási szervezet vezetője. A német megszállás alatt illegalitásban élt. A háború után csatlakozott a Kisgazdapárthoz és a Magyar Parasztszövetségben dolgozott. A Közösség 45 utáni újjászerveződésének kezdeményezője. Kapcsolatban állt Weisshaus Aladárral, több jelentős politikai szereplővel, köztük Kovács Bélával összehozta. 1946. december végén letartóztatták, a Mistéth – per vádlottjaként 1 év 6 hónapra ítélték, de a büntetés letöltése alól felmentették. 1959. jún. 22.-én teljes rehabilitációban részesült. 1956 novemberétől az MSZMP tagja, ahonnan 1972-ben múltjára hivatkozva kizárták. 1949-től 1973-ban történt nyugdíjazásáig a külkereskedelemben dolgozott.

Irodalom: M. Kiss Sándor – Vitányi Iván, *A magyar diákok szabadságfrontja*, Bp. 1983.

Fülöp József (1907 – ?), vezérkari tiszt

Honvéd vezérkari tiszt. 1945-ben az Ideiglenes Kormány szolgálatába lépett, de következő évben kivált a hadseregből. Baráti kapcsolatban állt Dálnoki Veress Lajossal, András Sándorral, Sóváry Tihamérral. Ezen ismeretségeken keresztül tagja lesz a Földalatti Fővezérségnek, de nem tagja a Magyar Közösségnek. 1946. decemberében tartóztatták le. A Donáth – perben jogerősen 3 évi börtönbüntetésre ítélték, amit meghosszabbítottak, így 6 évet töltött börtönben. Szabadulása után kubikosként, majd földgyalukezelőként dolgozott 23 éven keresztül. 1976-ban nyugdíjazták.

Gombos Gyula (1913 – 2000), író, szerkesztő

Az 1913-ban született Temesváron. Trianon következtében a család öt gyermekkel Budapestre települt. A Lónyay, utcai Református Gimnáziumban érettségizett. Első írása 1936-ban a *Magyar Útban* jelent meg. Számos tanulmánya, cikke, könyv-, színházi és filmkritikája jelent meg a *Magyar Útban*, *Magyar Életben* és Zilahy Lajos *Hídjában*. Újságíróként, irodalomkritikusként, szerkesztőként csatlakozott a népi mozgalomhoz. Szerkesztette a *Magyar Élet* havi folyóiratot (1939 – 1941) és a *Magyar Út* hetilapot (1941 – 1944). 1941-ben *Álom az országról* címmel a népi irodalomról szóló könyve jelent meg. A közösségi orgánumok szerkesztőjeként került kapcsolatba a Magyar Közösséggel. Tildy közvetlen környezetéhez tartozott, és aktívan részt vett a nemzeti ellenállásban. 1945 elején Rákóczi úti, javarészt közösségi tagokból álló Tanulmányi Bizottsággal együtt részt vett az FKGP programtervezetének kidolgozásában. 1946 végén a Parasztszövetség sajtóosztályának vezetésével bizta meg Kiss Sándor. 1946. október közepén lakásán fiatal népi írók és weisshausista vezetőségi tagok találkozájára került sor. 1947 elején az összeesküvés per kapcsán tartóztatták le, de hamarosan szabadlábra helyezték. Ezt

követően 1948-ban feleségével és kislányával elhagyta Magyarországot. Előbb Svájcban élt, majd az Egyesült Államokban telepedett le. Itt a *Szabad Európa Rádió* New Yorkban működő szekciójában dolgozott. Főmunkatársa volt a Münchenben megjelenő *Új Látóhatár* című folyóiratnak. 1984-ben New Yorkból átköltözött Párizsba, majd 90-es évek elején hazatelepült.

1966-ban, az Aurora könyvek sorozatában (München) jelent meg *Szabó Dezső* című monográfiája, amely perújrafelvételt jelentett Szabó Dezső értékelésében. Gombos Gyula Ady folytatójának látja Szabó Dezsőt, és a 20. századi magyar irodalom jelentős alkotóját, a politikai gondolkodás központi jelentőségű, nagy hatású eszmeadóóját méltatja személyében.

Gyulai László (Budapest, 1914 – 1973), gyógypedagógus

Református kisiparos családból származik, apja borbélysegéd. Pápán végezte az Állami Tanítóképzőt, majd 1937-ban a budapesti gyógypedagógiai tanárképző iskolán szerez oklevelet. 1938-tól tanárként dolgozott. 1939-ben nősült.

A Közösségnek 1943-tól tagja, Bálint Sándor szervezte be. Kiképzése után mint a szószóló nemzetség vezetője tevékenykedett. A Közösség révén került kapcsolatba Bajcsy-Zsilinszky Endrével. A háború után a Kisgazdapárt tagja, a párt személyzeti ügyeit intézte, 45-ben propagandaosztály élére került és a pártiskola igazgatója lett. A 45-ös választások után Kisgazdapárt országgyűlési képviselője. Részt vett a Rákóczi úton működő a Kisgazdapárt programtervezetén dolgozó Tanulmányi Bizottság munkájában. A párton belül Nagy Ferenc közvetlen munkatársa, valamint a Nagy Ferenc környezetéhez tartozó Hám-Saláta csoporthoz tartozott. A baloldali pártok márciusi követeléseiben Gyulai kizárása is szerepelt, Nagy Ferencnek azonban sikerült visszatartania őt a pártban. 1946 májusában neve felmerült a Páter Kiss Szaléz-féle gyöngyösi szervezkedés kapcsán, emiatt a politikai életből visszahúzódott. 1947-ben az ÁVH összeesküvésben való részvétel miatt letartóztatta, a bíróság 4 évi fegyházzal sújtotta, amit a NOT 5 évre emelet fel. Büntetését a Gyűjtőfogházban és Vácott töltötte le. Büntetése leteltével az ÁVH minden indoklás nélkül 2 évre internálta. 1953-ban szabadult. 54-ben alkalmi munkákból élt, 1955-től a Polgári – Telkes pusztán gyógypedagógiai ellátásra szoruló fiatalok munkatelepén dolgozott, később a telep igazgatója lett. 1960-ban rehabilitálták. 1965-ben a börtönben szerzett betegsége következtében leszázalékolták, jobb oldalára megbénult.

Hám Tibor (1914 – 1990), orvos, politikus

Középiszkolai tanulmányait a budapesti piarista gimnáziumban végezte. 1938-ban szerzett orvosi diplomáját, majd Budapesten orvosként dolgozott. Angyalföldön és a Szerb utcában tanoncotthont állított fel a Vöröskereszt segítségével, valamint Ifjúmunkás Egyesületet alapított. 1941-ben alapító tagja a Teleki Pál Munkaközösségnek, majd annak elnöke. 1943-tól a Független Kisgazdapárt tagja. 1944. október 15.-étől Bajcsy-Zsilinszky vezette ellenállási vonal résztvevője, valamint a Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottság egyik szervezője. Hat hetet töltött a nyilasok börtönében. 1945 után a Kisgazdapárt VII. kerületének elnöke, majd 45. áprilisától 46. márciusáig Sopron vármegye főispánja. 45. november 4-től kisgazda országgyűlési képviselő, a párton belül a Nagy Ferenchez közeli vonal, az u.n. „aprószentek” tagja. A Magyar Közösségnek nem volt tagja. Beszervezésére a Közösség szervezeti kereteinek felbomlása miatt nem került sor. A bírósági tárgyaláson felmentették. 1948-ban emigrált, 1951-ben az Egyesült Államokban telepedett le. Aktív politikai szerepet vállalt az emigrációban. A Nemzeti Bizottság tagja. 1966-ban az Amerikai –Magyar Kultúrközpont megalapítója. Az emigrációban orvosi praxisából élt.

Hamza András (Seregélyes, 1920. máj. 4. – Manville, New Jersey, USA, 1983. okt. 20.), ref. lelkész

Tanulmányait Bp.-en végezte, a teológiát 1938 – 1942 között hallgatta. 1942-től segédlelkész volt Bp.-en a Pozsonyi úton, Kecskeméten 1942 – 44-ben, utána újra Bp.-en a Külső Józsefvárosban, majd 1945 márc.-ától 1947 végéig ismét a Pozsonyi úti gyülekezetben. 1942-ben avatták a Közösség tagjává, Kovács Bálint lelkész révén. Részt vett az ellenállásban a Szabad Élet Diákmozgalom tagjaként. A háború után csatlakozott a Kigazdapárthoz, az V. kerület titkára lett. 1945-től a *Független Ifjúság* szerkesztője volt. A parasztnapok gazdasági irányítója. 1947 elején letartóztatták. Néhány hónap után ideiglenesen szabadlábra helyezték. 1948-ban Svájcba távozott, ahol gyári munkás volt és a magyarok lelki gondozását is végezte. 1950 első napjaiban érkezett az USA-ba. Először beosztott lelkész volt Pittsburghban, majd 1951-1955 között lelképásztor Daytonban (Ohio), 1957-ben a New York-i 116. utcai presbiteriánus m. egyház lelkészévé választották meg. 1961-től egy évtizeden át a New York-i Madison Avenue presbiteriánus egyház adminisztrátora, továbbra is ellátva a m. gyülekezet gondozását. 1975-től haláláig a manville-i (New Jersey) m. ref. gyülekezet lelképásztora. Élete utolsó három évében az Amerikai Magy. Ref. Lelkészegyesület elnöke volt. Mintegy két évtizeden át az amerikai presbiteriánus egyház hivatalos képviselőjében számos nemzetközi konferencián és egyházi tárgyaláson vett részt. 1973-ban New Brunswickban m. nyomdát alapított, és 1973-74-ben szerk. és kiadta az *Ötágú síp* c. folyóiratot. Megalapította New Jersey állam egyetlen m. énekkarát, a Kodály Kórust. Kiterjedt közéleti tevékenysége volt. – Művei: *Az én ügyem a Te ügyed is* (vál. prédikációk, New Brunswick, 1989). – Irodalom: Finta István: *A hit, a reménység és a szeretet embere* (Reformátusok Lapja, 1983); Végh Antal: *Hamza András* (Élet és Irod., 1983. 45. sz.); Komjáthy Aladár: *Hamza András 1920-1983* (Bethlen Naptár, 1984); Tóth Károly: *Hamza András emléktáblája felavatásán* (a Pozsonyi úti templom falán, T. K. Gyökerek és Távlatok, Bp., 1985).

Héder János (Máramarossziget, 1888 – ?), gazdasági szakértő

A Magyar Árucser Rt. Igazgatója, az Egyházak Világtanácsának, valamint a Parasztszövetségnek a gazdasági szakértője. A 1945 elején megalakuló a Hetes Bizottság Krisztina körüli lakásán tartotta rendszeres összejöveteleit. A közösségi érdekeltsgű kereskedelmi Ügynökség egyik megalapítója. A Közösség az újjászerveződő Vezértanácsának a tagja a gazdasági fõcsoport vezetőjeként. A Donáth perben mindkét fokon 11 évi fegyházra ítélték.

Hógye Mihály (1912 – 1992), református lelkész, történész, az amerikai Radio Information Specialist szerkesztője, a Magyar Köztársaság tiszti keresztjének tulajdonosa

Kipolgári család gyermeke, a kispesti Deák Ferenc Reálgimnáziumban érettségizett. Budapesten a teológia elvégzése után Bereczky Albert mellett segédlelkész. Pázmány Péter Egyetem bölcsészettudományi karán a történelem szakon szerzett diplomát. 1937 – 41-ig ösztöndíjjal Franciaországban tartózkodott. 1943-tól hivatalosan is külügyi megbízottként Németországban látott el konzuli feladatokat, itt részt vett a németországi ellenállás munkájában. Magyarország német megszállása után, küldetése lejárt előtt hazatért és bekapcsolódott a nemzeti ellenállásba. A háború után diplomata Párizsban. Mint a Magyar Közösség tagját 1947-ben államellenes összeesküvéssel vádolták, emiatt megtagadta a hazatérést. 1948-ban az USA-ba emigrált, ahol Nagy Ferenc környezetében fejtett ki politikai tevékenységet.

Ifj. Horthy Miklós (1907 – 1993)

Horthy Miklós kisebbik fia. 1939-től diplomataként dolgozott. 1944. januárjától a háborúból való kilépést (kiugrás) szervezője. 1944. október 15-én a nácik törbe csalták és elrabolták, hogy a kormányzót zsarolhassák. A háború végéig a mauthauseni koncentrációs táborban raboskodott.

Horváth János (Türje, 1896 – 1976), segédmunkás

Apja uradalmi cseléd, ő kisbéres egy grófi, majd gazdasági cseléd a sümegi püspöki birtokon. 1915-ben az orosz frontra került. 1916-ban fogságba esett, majd a polgárháborúban harcolt. 1921-ben tért haza. A sümegi kőbányában helyezkedett el. 1923-tól a Nagybátony – Újlaki Téglagyárban dolgozott. Az MSZMP óbudai titkára, s a központi vezetőségi tagja lett. 1926 decemberében letartóztatták. Az „állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló bűntett” vádjával reárárt kétévi fegyházbüntetést Sopronkőhidán töltötte le. 1931-től weisshausista tanulóköröket szervezett, „Óbudai Horváth” néven emlegetett weisshausista munkás a mozgalom egyik legaktívabb tagja. Neki köszönhető, hogy 1930-as évek közepére Óbuda vált a mozgalom egyik alappillérvé. A háború alatt bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba. 1945 után részt vett a weisshausista mozgalom szervezeti kereteinek megszervezésébe, tagja a lakásán megválasztott vezetőségnek. Belépett az MKP-ba, ahonnan frakciós tevékenység miatt kizárták. Az összeesküvés per kapcsán 47 januárjában letartóztatták, de már februárban szabadlábra helyezték. 1949.-ben internálták, majd 52.-ben koholt vádak alapján demokrácia ellenes tevékenység miatt átadták a bíróságnak, ahol jogerősen elítélték. 1953-ban szabadult. A hatvanas évektől a Vízügyi Építési Vállalat főépítés-vezetője. 1976-ban halt meg, Csillaghegyen.

Irodalom: GADANE CZ BÉLA, GADANE CZ ÉVA, *A Weissshaus Aladár vezette szocialista népmozgalom története (1927-1945)*, Múltunk, 2-3(1993), 68-115., GADANE CZ BÉLA, GADANE CZ ÉVA, *A Weissshausisták tevékenysége és üldöztetése 1945 után*, Múltunk, 3(1995), 3-72.

Horváth János (Cece, 1921), közgazdász, politikus

Református, kisközgazda családból származik. 1940-ben érettségizett a Gróf Széchenyi István Felsőkereskedelmi Iskolában. 1946-ban szerzett diplomát a József Nádor Műszaki és Közgazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Karán. 1933 óta tagja a Cserkészszövetségnek. 1938-1939 között kapcsolódott be a református ifjúsági mozgalmakba a Keresztény Ifjúsági Egyesület (KIE) és a Soli Deo Gloria Református Diákszövetség tagjaként. A Szorvány Kaláka Mozgalom egyik alapítója. 1942-ben belépett a Független Kisközgazdapártba, majd 1943-ban a Magyar Parasztszövetségbe. A német megszállás alatt részt vett az ellenállási mozgalomban, a Szabad Élet Diákmozgalom tagjaként. 1944-ben, a német megszállás után avatták a Közösség tagjává. 1944. december 14-én a nyilaskeresztes Számonkérő Szék letartóztatta és halálra ítélte; a szállítások során, 1945. január 13-án sikerült többedmagával megszöknie.

Budapest ostroma után, 1945 februárjában megbízták a kisközgazdapárt XIII. kerületi szervezetének megalapításával. 1945 májusától 1947-ig a Magyar Parasztszövetség gazdaságpolitikai igazgatója. 1945 októberében a budapesti önkormányzat majd novemberben a Nemzetgyűlés tagjává választották. 1947-ben a kommunista puccs során koncepciós perben három és fél évre ítélték, négy év múlva szabadult. 1956-ban a forradalomban elnöke volt az Országos Gazdasági Újjáépítési Tanácsnak. A forradalom után emigrált és az Egyesült Államokban telepedett le. 1957-ben egyik alapítója a Magyar Forradalmi Tanácsnak Strassbourghban. Megalapította a Kossuth Alapítványt, melynek 10 évig elnöke. 1958-tól 1965-ig New Yorki Columbia Egyetemen közgazdaságtant tanult, 1966-ban posztgraduális fokozatot szerzett. 1968-tól 1997-ig – hazatelepüléséig – kitüntetett státusú egyetemi tanár. A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem díszdoktorává avatták.

1997-ben hazatelepült, és 1998-tól országgyűlési képviselő a FIDESZ –Magyar Polgári Párt színeiben. Jelenleg az országgyűlés legidősebb tagja.

Jaczkó Pál (1916 – 1999), jogász.

1939-ben diplomázott Budapesten. Cserkészvezető, 1942-ben barátaival a Teleki Pál Munkaközösség alapító tagja. 1938-tól köztisztviselő a fővárosban. 1939-ben behívták katonának, tartalékos tiszti iskolát végzett, a keleti fronton szolgált (1942–44). Leszerelése után bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba, volt iskolatársával, Hám Tiborral együtt. 1945. elején belépett az FKGP-be. Vas vármegye főispánja (1945. ápr. – dec.). 1945. nov.-ben nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945. végétől az FKGP országos központjának munkatársa. Mint az „aprószentek” egyik tagját belekeverték a köztársaság-ellenes összeesküvés ügybe (a Közösségnek nem volt tagja), 1947. jan.-ban letartóztatták, és 1948-ban jogerősen legalább 5 évi kényszermunkára ítélték. Csak 1956 márc.-ban engedték szabadon. Ezután segédmunkás, villanyszerelő, éjjeliőr. 1956. nov.-ben Svájcban telepedett le, egy bizományi társaság tisztviselőjeként dolgozott 1981. évi nyugdíjazásáig.

Jankó Péter (1907 – 1955), bíró

1930-ban szerzett jogi diplomát. 1945. máj.-tól a Budapesti Népbíróság tagja, 1946-tól másodelnöke, 1949. aug.–nov. között elnöke. A NOT tanácselnöke (1948 első fele, ill. 1949. nov.–1950. dec.) Ő tárgyalta több háborús bűnös, pl. Endre László, Szálasi Ferenc és társai ügyét. A Magyar Közösség perében tanácselnök, 1947-től más koncepciók perekben is, ő tárgyalta első fokon a Rajk – pert is. 1950-től haláláig a Legfelsőbb Bíróság (LB) másodelnöke, 1953 nyaráig elnök híján a LB tényleges vezetője. Szerepe egyre csökkent. 1955-ben öngyilkos lett.

Kardos László (1918–1980), tanár, etnográfus

1939-től a Bolyai-kollégium vezetőségi tagja, majd 1942-től – 1948-ig a Bolyai-kollégiumból alakult Györfly-kollégium igazgatója. 1941-től a KMP tagja. 1942-ben szerzett diplomát a bölcsészkaron. 1943-ban előadott a szárszói konferencián. Behívták katonának, megszökött, részt vett a fegyveres ellenállásban. Megyei biztos a földosztásban, egyidejűleg az MKP és az NPP tolnai szervezője, majd a MADISZ nevelésügyi és propagandavezetője. A NÉKOSZ főtitkára (1946–48), tevékenységéért 1948-ban Kossuth-díjat kapott, de még abban az évben szigorú pártbüntetést is. Országgyűlési képviselő (1947 – 48), a Vallási és Közoktatásügyi Minisztérium tudományos osztályvezetője (1948 – 50). 1951-től a Néprajzi Múzeum kutatójaként dolgozott (1956 – 57-ben főigazgatóként). A Petőfi Körben kezdeményezte a népi kollégiumok újraszervezését. A MÉFB egyik vezetője 1956. okt.-ben, 1957-ben közreműködött Nagy Imre írásainak Nyugatra csempészésében, ezért letartóztatták. 1958-ban koncepciók perben életfogytiglani börtönre ítélték, 1963-ban kapott amnesztiát. Eztán a Néprajzi Múzeum főmunkatársa. 1970-től kandidátus.

Dr. Kémeri Dezső (1891 – 1963) orvos, klinikai tanársegéd

Kiterjedt és a magyar közéletben befolyásos klientúrával rendelkezett. I világháborúban mint orvos vett részt és számos kitüntetéssel jutalmazták embermentő munkáját. 1930-ban vitézzé avatták. A Magyar Közösség Vezetőtanácsának tagja. A Közösség szellemi vezetőjeként tartják számon haláláig. A közösségi perben 9 évi fegyházbüntetésre ítélték. 1955-ben

szabadult. Szabadulása után bőrgyógyász szakorvosként dolgozott. Rehabilitálására 1990-ben került sor.

Koszorús Ferenc (– 1974), vezérőrnagy

Ludovikát majd hadiakadémiát végzett, a II. világháború elején a gyorsalakulatok parancsnoka volt. 1944 júliusában, a vidéki zsidóság deportálása után, Baky és Endre német irányítóikkal a több mint kétszázézes budapesti zsidóság elhurcolását tervezték. Két vidéki csendőrezredet zászlószentelés ürügyével a fővárosba rendelték. Tervük szerint az ünnepség után a csendőrök három nap pihenőt kaptak volna, hogy kellő helyismeretre tegyenek szert, azután általános kijárási tilalom alatt folyt volna a deportálás. A Baky-terv a kabinetiroda és az MFM tudomására jutott. Koszorús Ferenc, aki kapcsolatban állt az MFM katonai csoportjával, az esztergomi páncélosok vezérkari főnöke volt, önként felajánlotta a kormányzónak, hogy egységeivel megszállja Budapest stratégiai fontos pontjait, és kikényszeríti, hogy a csendőralakulatok távozzanak a fővárosból. Július 6-án a páncélosok megérkeztek Budapestre, s ekkor Koszorús egy tiszt járőrön keresztül felszólította Baky államtitkárt a csendőrség eltávolítására, ami 8-án délig meg is történt. Ezzel kétszázötvenezer budapesti zsidó megmenekült a gázkamrától. Az akció után – a németek bosszújától tartva – saját katonáinak megerősített őrizete alatt élt augusztus elejéig. Ekkor – már mint az esztergomi páncélosok kinevezett parancsnokát – kiküldték a frontra. Szeptemberben – epehólyag-gyulladásal – a budai helyőrségi kórházba került, ahol – november 2-án – csak egy szerencsés véletlennek köszönhetően kerülte el, hogy a Gestapo elhurcolja. Illegalitásba vonult és már civilként Nyugatra menekült. 1948-ban Ausztriában megalakult a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége, melynek egyik csoportvezetője lett. Később Európából Amerikába költözött. 1974. március 8-án halt meg az Amerikai Egyesült Államokban. 1991-ben a Magyar Köztársaság elnöke kiváló katonai életútja elismeréseként Koszorús Ferencet 'posztumusz' vezérőrnaggyá nevezte ki. 1992. november 6-án Budapesten, a Dohány utca 1. számú házának falán 250000 zsidó megmentésének elismeréseként a Bajcsy-Zsilinszky Társaság, a Honvédelmi Minisztérium és az Erzsébetvárosi Polgármesteri Hivatal emléktáblát állított. A Koszorús akció ötvenedik évfordulóján az Egyesült Államok képviselőházában Tom Lantos a legnagyobb elismeréssel emlékezett meg róla: "...Koszorús ezredes példátlan tette az egyedüli ismert tény, hogy egy tengelyhatalom katonai erővel akadályozta meg a zsidók elhurcolását..."

Kovács Aladár (1908 – 1979): író, dramaturg, színházigazgató, szerkesztő.

A Pázmány Péter Tudományegyetem magyar irodalmat és művészettörténetet tanult, egy évig a Sorbonne hallgatója. 1935-től a Nemzeti Színház munkatársa, 1939-41-ig a Magyar Élet Kiadó, 1941-től a Turul Kiadó lektora. 1939-től a Bolyai Akadémia könyvsorozat szerkesztője. 1944. júl.tól – 44 okt. közepéig a Nemzeti Színház igazgatója. A sikertelen Horthy proklamáció másnapján egészségi állapotára hivatkozva lemondott. 1947-ben emigrált, Bécsben telepedett le. Németországban és Ausztriában lapszerkesztőként tevékenykedett. (Szózat, Hungária, Nemzetőr) 1951-53 között a Szabad Európa Rádió rendezője. A Magyar Közösségi tagja, a Közösség kultúrpolitikai „szakértője és tanácsadója.”

Kovács Béla (1908 – 1959), politikus

Felesége 8 hold öröklött földjét szorgos munkával 30 holdasra gyarapította. 1927-től faluja önkormányzati politikusa, 1933-tól FKGP-tag, 1939-től országos főtítkár-helyettes. 1941-től a Magyar Parasztszövetség főtítkára. Az Ideiglenes nemzeti Kormány belügyi államtitkára (1944 – 45), földművelési miniszter (1945 – 46). A Kisgazdapárt főtítkára és a Kis Újság főszerkesztője (1945 – 47). Nagy Ferencnél is élesebben szembeállt az MKP-val és a szovjetekkel. Emiatt az ÁVO az ún. Magyar Testvéri Közösség állítólagos összeesküvésében való részvételének hamis vádjával kérte mentelmi joga felfüggesztését. A nemzetgyűlés ezt megtagadta, ennek ellenére 1947. febr. 25-én szovjet katonai hatóságok hurcolták el a Szovjetunióba. (Emiatt az FKGP-ből több képviselő kilépett Pfeiffer Zoltán vezetésével.) Húsz év kényszermunkára ítélték; 1952-ben a Magnyitogorszk melletti Verdij Uralszk börtönben raboskodott. 1953 őszén gyenge szívrohamot kapott. 1954-ben a vlagyimiri börtönbe került. 1955-től a moldovai politikai gyűjtőtáborban raboskodott. 1955-ben tért haza, de csak 1956-ban engedték szabadon. 1956. okt. 30-án az újjáalakuló FKGP Intéző Bizottság tagja, nov. 3-tól a párt elnöke, nov. 1-től a Kis Újság főszerkesztője. Okt. 27-től Nagy Imre földművelési minisztere, nov. 3-án államminiszter és a szűkebb kabinet tagja lett. 1956 nov.-ben tárgyalt Kádárral a koalíciós kormányzásról. Elkerülte a megtorlás, sőt 1958 nov.-ben országgyűlési képviselő lett, de fogságában kialakult betegsége miatt hamarosan meghalt.

Kovács Imre (Alcsút, 1913. március 10. – New York, 1980. október 27) író, politikus

Pusztai iskolában kezdte az elemi iskolát. Amikor édesapja meghalt, anyai nagyanyja vette magához, de tizenegy éves korától a Protestáns Országos Árvaházban élt Budapesten. 1927-től a Toldy Ferenc Főreáliskolába érettségizett. 1929-ben a kemsei falukutató táborban gyűjtött anyagok összegzése az *Elsüllyedt falu a Dunántúlon* című szociográfiai munkája. 1933-ban beiratkozott a Magyar Királyi József Műegyetem közgazdasági karára. Diplomát nem szerezhetett, mert *Néma forradalom* címmel szociográfiát írt az egészségtelen magyar földbirtokszervezetről és a paraszti elégedetlenségről. A könyv harmadik kiadását elkobozták, őt magát "nemzetgyalázás és izgatás" vádjával bíróság elé állították és 1937. október 15-én három hónapi börtönbüntetésre ítélték. Ezt követően lépett az újságírói pályára. A Márciusi Front (1937) és az NPP alapító tagja (1939). A Magyar Történelmi Emlékbizottság tagja. Többször behívták katonának, majd 1942-ben kémkedési váddal néhány hónapra őrizetbe vették. 1944-ben vidékre menekült, majd később bekapcsolódott a Magyar Front ellenállócsoportjába. 1945 után az NPP főtítkára. 1946-tól pártja alelnöke, igyekezett közelíteni az NPP-t az FKGP-hez. 1947 febr.-ban Kovács Béla elhurcolása miatt kilépett az NPP-ből. A kékcédulás választásokon Balogh páter FMDP-jéhez csatlakozott és ismét képviselő lett. 1947 nov.-ben őt is megvádolták Pfeiffer Zoltán „összeesküvés” ügyében, ezért elhagyta az országot. 1948-ban megfosztották mandátumától. Az emigráció aktív tagja volt. 1949-től az USA-ban élt, a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja és a Szabad Európa Bizottság munkatársa lett. 1951-ben bírálta e szervezeteket, eltávolították. Munkásként dolgozott, majd 1954-től visszatért a SZEB-hez, a SZER munkatársa is volt.

Művei: *Néma forradalom* (Budapest, 1937) *Kolontó* (regény, Budapest, 1939) *Elsüllyedt ország* (Budapest, 1945) *A demokrácia útja Magyarországon* (Tanulmány a Válasz folyóiratban, 1946. november) *Im Schatten der Sowjets* (történelmi mű, Zürich, 1948 franciául: *D'une Occupationnal a L'autre, la Tragédie Hongroise*, Párizs, 1949) *Magyarország megszállása* (Memoár, Toronto, 1979, Budapest, 1990)

Kiss Károly (1895 – 1956): mérnök, műszaki tanácsos a Fővárosi Gázműveknél.

A Horthy korszakban az EX, majd a Közösség tagja. A Közösségbe Magyar Sándor szervezte be. 1939-től a Közösség egyik vezetője. A fő feladata a Közösség adminisztrációjának

vezetése. A Közösségen belül titulusa, a Közösség szolgája. Az adminisztráció szervezésén keresztül a Közösség egyik legbefolyásosabb személyisége. 1946-ban őrizetbe vették, és a népbírósi perben 12 évi fegyházra ítélték. A börtönből 1956-ban szabadult. A börtönben szerzett betegségeiben még az évben meghalt.

Kiss Sándor (1918 – 1982), tanító, politikus

Szegényparaszti család gyermeke. Sárospatakon tanítóképzőt, Szegeden magyar-történelem szakon polgári iskolai tanítóképzőt végzett. Soli Deo Gloria fő szervezője, részt vett a Márciusi Front munkájában. A Teleki Pál Tudományos Intézet, valamint a Győrffy István általalapított Táj- és Népkutató Intézet munkatársa. 1944-től aktívan bekapcsolódott az antifasiszta ellenállásba, a Görgey zászlóalj egyik szervezője. 1944. decemberében a nyilasok elfogták, január 13-án sikerült megszöknie. 1945 elején belépett a Kisgazdapártba. 45. februárjától a MADISZ budapesti szervezetének elnöke, majd országos alelnöke. 1945. aug.-tól a Parasztszövetség igazgatója. 45. nov. 4-től a párt nemzetgyűlési képviselője. Az aprószenteknek nevezett, Nagy Ferenchez közelálló csoport egyik vezetője. Az 1945. szeptemberében rendezett Parasztnapok fő szervezője. 1947 januárjában egy svájci tanulmányútról tért haza, hogy tisztázza magát a közösségi összeesküvéssel kapcsolatban. Miután mentelmi jogáról lemondott, letartóztatták államellenes összeesküvés vádjával. A Mistéth – perben jogerősen 3 év fegyházra ítélték. 1949. októberében szabadult. 1956-ig segéd munkásként dolgozott. 1956-os eseményekben aktívan vett részt, a Parasztszövetség 56-os újjászervezésének fő szervezője. November 9-én elhagyta az országot és az Egyesült Államokban telepedett le. Az emigrációban aktív politikai tevékenységet folytatott. Tagja a Forradalmi Tanácsnak, majd a Magyar Bizottságnak. A Szabad Európa Rádió, majd az Amerika Hangja munkatársa. 1982-ben autóbalesetben vesztette életét.

Kodolányi János (1899 – 1969), író

Vidéki köznemes családban látta meg a napvilágot. Középiskolai tanulmányait Pécsen és Székesfehérváron folytatta, ahol 1919-ben érettségizett le. Már diákkorától kezdve írt és szerkesztett, első verseskötete *Hajnal* címmel, 1915-ben jelent meg Pécsen, ahol 1917-től *Diák-toll* címen irodalmi lapot is szerkesztett. 1919 után filozófiai, esztétikai és szociológiai tanulmányai mellett rendszeresen publikálja a pécsi *Krónika* című folyóiratban. 1921 őszén veszi feleségül Csösz Matildot, akivel közösen Budapestre költözött. Második, egyben utolsó verseskötete a Magyar Írás kiadásában jelent meg, *Üzenet enyéimnek* címmel, 1921-ben. *Sötétség* című elbeszélése mely a Nyugatban jelent meg, hatalmas sikert aratott.

Regényeinek, novelláinak fókuszában a dzsentri középosztály élete és a parasztság sorsának alakulása állt. Irodalmi munkássága mellett több napilap és folyóirat munkatársa volt. Közeli kapcsolatban állt Bajcsy-Zsilinszky Endrével, József Attilával, és szoros szálát fűzték a munkásmozgalom baloldalához is, később azonban szakított velük. Művészetére ebben az időszakban mind a marxizmus, mind Freud elmélete jelentős hatással volt. 1932-ben az Írók Gazdasági Egyesülete (IGE) megszervezésének egyik kezdeményezője, titkára, majd főtítkára, később társelnöke 1944-ig. Egyik vezető egyénisége volt a népi írók mozgalmanak, rokonszenv fűzte Szabó Lőrinchez, Németh Lászlóhoz, Tamási Áronhoz. Részt vett a *Válasz*, valamint a *Magyar Élet* c. folyóiratok szerk.-ében, a folyóirat állandó munkatársa 1938-ig. Az 1943-as balatonszárszói írótalálkozón ő mondta el a megnyitó beszédet. 1946 írta meg a *Vízöntő* című regényét, amely 1948-ban jelent meg. 1950 és 1956 között Balatonakarattyan élt miközben súlyos anyagi gondokkal küzdött egészségi állapota egyre inkább leromlott. 1955-ben tért vissza hivatalosan az irodalmi életbe, ekkor jelentek meg válogatott elbeszélései

Éltek, ahogy tudtak címmel. 1969-ben halt meg Budapesten. A Finn Köztársaság a Finn Oroszlánrend lovagkeresztjével kitüntetett.

Kóvágó József (1913 – 1996)

1913-ban született. A budapesti Honvéd Műszaki Akadémia elvégzése után a budapesti Műszaki Egyetemen gépészmérnöki diplomát szerzett. 1939-től a Haditechnikai Intézet munkatársa, majd rövid ideig frontszolgálatot teljesített. 1944. október 15. után bekapcsolódott a katonai ellenállási mozgalomba. Tagja volt Nagy Jenő vezérkari ezredes csoportjának, Kiss János altábornagy segéd tisztjeként rész vett a Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottsága munkájában. 1944. november 22-én letartóztatták, a rögtönítélő hadbíróóság december 8-án ügyét áttette a katonai bírósághoz. Szabadlábra került, és ismét a frontra küldték, ahonnan 1945. márciusában megszökött. 1944. novemberében belépett a Kisgazdapártba, 1945. májusában a párt felkérésére Budapest alpolgármestere lett, majd a választások után a főváros polgármestere és országgyűlési képviselő. Jelentős szerepet játszott Budapest újjáépítésének és az élet normalizálódásának megszervezésében. 1947-ben politikai okok miatt lemondott tisztségéről és visszavonult a közéletől. 1950-ben koholt vádak alapján letartóztatták, és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, 1956. szeptemberében szabadult. A forradalom idején részt vett az FKgP újjászervezésében, 1956. november 3-án a párt főtitkárává választották. 1956. november 1-jén ismét a főváros polgármestere lett. A forradalom leverése után, 1956. november 30-án külföldre menekült, az Egyesült Államokban telepedett le. 1957. januárjában az ENSZ nyilvános ülésén védelmezte a magyar forradalom ügyét, Strasbourgban a Magyar Forradalmi Tanács alakuló közgyűlésén alelnökké választották, ezt a tiszteletet 1960-ig töltötte be. Az emigrációban aktív szerepet vállalt a forradalom emlékének megőrzésében és a szovjet megszállás ellen tiltakozó nyugati kezdeményezésekben. 1961–1978 között kutatómérnök, 1978–1983 között egyetemi tanár. 1991-ben a Magyar Köztársaság Érdemrendjének csillaggal ékesített középkeresztjével tüntették ki, 1992-ben Budapest díszpolgárává választották. 1996-ban halt meg. Budapesten temették el 1997. januárjában.

Landler Jenő (Gelse, 1875. november 23. – Cannes, Franciaország, 1928. február 25) magyar, kommunista politikus.

1908-ban lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. Szociáldemokrata politikusként a Tanácsköztársaság idején belügyi és kereskedelmi népbiztos, majd a magyar Vörös Hadsereg 3. hadtestének parancsnoka, később a MÁV vezérigazgatója, és júliustól a Vörös Hadsereg főparancsnoka, a felvidéki sikeres hadjárat egyik irányítója. A Tanácsköztársaságban kereskedelmi, majd belügyi népbiztos lett, annak bukása után Ausztriába emigrált. Szerepe volt az illegálisan működő kommunista párt, az MSZMP újjászervezésében (melyet hamar feloszlattak és csupán 1956 novemberében alakult meg ismét), valamint a bukás után feloszlattott, majd a Bethlen–Peyer-paktum után ismét legálissá vált MSZDP újjászervezésében.

Linder Béla (Majs, 1876. február 10. – Belgrád, 1962. április 15.) katonatiszt (tüzérkari ezredes), a Károlyi-kormány hadügyminisztere, a Berinkey-kormány tárca nélküli minisztere, a Tanácsköztársaság bécsi katonai megbízottja, majd a délszláv csapatok által megszállt Pécs polgármestere.

Az őszirózsás forradalom vezérkari ezredesből, pártönkízüliként, 1918. október 31-én hadügyminiszter lett, november 9-én a hadügyminiszterségről kénytelen volt lemondani, de tagja maradt a kormánynak, először (december 12-ig) mint a béketárgyalások előkészítésével megbízott tárcanélküli miniszter. E minőségében – miután már november 7-én Belgrádban tárgyalások kezdődtek a Károlyi Mihály vezette magyar delegáció és a keleti antantcsapatok parancsnoka, Franchet d'Esperey tábornok között – a fegyverszüneti megállapodást a Károlyi-kormány nevében Linder Béla írta alá november 13-án. A Tanácsköztársaság idején különböző diplomáciai feladatokat hajtott végre, mint a hadügyminisztérium bécsi katonai megbízottja (1919. május 2. – augusztus 5.) A Tanácsköztársaság bukása után immár a pécsi szocialista párt tagjaként 1920. szeptember 23-án a megszállt Pécs polgármestere lett, majd a „Pécs-Baranyai Köztársaság”, és az 1921. augusztus 14-én megalakult és 8 napot megért „Baranya-bajai Szerb-Magyar Köztársaság” egyik vezetőjeként tevékenykedett. Amikor a délszláv csapatok elhagyták Baranyát (1921. augusztus 14.), velük tartott az újonnan megalakult Jugoszláviába, ahol élete végéig élt. Úgy a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, mint a titói Jugoszlávia megbecsülte, halálakor a hatóságoktól díszsírhelyet kapott.

Litkey György (Sajókeresztúr, 1907. jún. 26. - Bp., 1975. jan. 14.): festő, grafikus.

A Képzőművészeti Főisk.-n művészi és rajztanári szerzett diplomát (1931), Rudnay Gyula tanítványa volt. 1931-1933 között néprajzi anyagot gyűjtött a Borsod-Miskolci Múz. számára. Tanított Kapuváron (1936-41), Ócsán (1941-44), Bp.-en a Toldy Gimn.-ban (1944-49), Ujpesten (1949-62). 1946-tól az Orsz. Szabadművelődési Tanács tagja volt. 1953-ban egyik alapítója a bp.-i Pedagógus Szakszervezet Képzőművész Stúdiójának, 1955-től vezetőségi tagja, 1959-től művészeti vezetője. Az 1950-es évektől vezette a bp.-i pedagógusok nyári művésztelepét (Vörösberény, Salgótarján stb.). 17 egyéni kiállítása volt Mo.-on, Belgiumban és az USA-ban. Székely Bertalan-díjjal tüntették ki (1973). A Magyar Közösség képzőművész sátrának tagja

Irodalom: Móricz Virág: *L. Gy.* (Kelet Népe, 1940. máj. 18.); László Gyula: *L. Gy.* (Köznevelés, 1958. máj. 28.); *L. Gy.* (Candide, Bruxelles, 1966); Hugo Brutin: *L. Gy. az Argos Galériában* (Ostende, 1971); *L. Gy.* (Rajztanítás, 1975. 2. sz.); *L. Gy.* (Pedagógusok L., 1975. 3. sz.).

Magyar Sándor (Zalaegerszeg, 1900 – 1968), technikus

A gázművek műszaki felügyelője, majd a Székesfővárosi gázművek igazgatója. 1936-ban Pálfi Lajos gázgyári szerelő munkás révén került be a Közösség fedőszervéül szolgáló Rákóczi Balatonfürdő Egyesületbe, 37-től a titkos társaság elnökképző tanfolyamán vett részt. Egyik tagja annak körnek, akik elégedetlenek voltak Rákosi Jenő vezette Fürdőegyesülettel és elégedetlenségük nyomán szakadás állt be a titkos társaság soraiban. Magyar Sándor ötlete volt „a Honszeretet nevű társadalmi egyesület alá vinni a Közösséget.” A Közösség 38-as szervezeti megújulása után az avató családnak lett vezetője 1942-ig, amikortól katonai szolgálatot teljesített. Kiss Károly Magyar Sándor beszerzésének köszönhetően lett a Közösség tagja, és Magyar ajánlotta a Közösség adminisztratív vezetőjének. A háború után csatlakozott az MKP-hoz, korábban már kapcsolatba került a weissshausista mozgalommal. Bekapcsolódott Benke Miklós mozgalmába, ebből kifolyólag 1946. augusztus közepén Miskolc környékén őrizetbe veszik illegális röplapok terjesztéséért. Majd 1947. január 24.-én ismét őrizetbe vették a Közösség vezette köztársaság ellenes összeesküvésben való részvétel vádjával. A Péter Ernő és társai perében 1 év börtönbüntetésre ítélték.

Major Ákos (Újpest, 1908. május 23. – Budapest, 1987 május 26) hadbíró, a Budapesti Népbíróság és a Népbíróságok Országos Tanácsa elnöke. Közösségi perek alatt a népbírói tanács elnöke.

1931-ben a szegedi egyetemen szerzett jogi doktorátust. 1933-ban tette le a tényleges hadbírói vizsgát, 1946-ban az egységes bírói és ügyvédi vizsgát. 1927-től 1946. november 1-jéig katonai szolgálatot teljesített, 1933 és 1946 között tényleges hadbíróként, illetve ügyészként. 1942. május 31-től 1943. június 26-ig a repülődandár parancsnokságánál volt a keleti arcvonalon. Ott volt Ilovszkoje faluban, Horthy István tartalékos főhadnagy közvetlen környezetében, amikor a kormányzó fia végeztes bevetésére indult, és részt vett a lezuhant gép és a holttest vizsgálatában. 1933 és 1940 között főhadnagy volt, 1940 és 1945 között százados, 1945-ben őrnagy, alezredes, ezredes, 1946-ban már a Magyar Néphadsereg tartalékos hadbíró vezérőrnagya volt. 1945 elején, még a Dálnoki Miklós Béla vezette ideiglenes kormány népbíráskodásról szóló kormányrendeletének megjelenése előtt a Budapesti Népbíróság elnökének nevezte ki a Budapesti Nemzeti Tanács. Ő tárgyalta az első háborús bűnpert a Zeneakadémia termében, amelyben a tanács február 3-án hozott halálos ítéleteket. A népbírói tanács elnöke többek közt a halálra ítélt Bárdossy László volt miniszterelnök ügyében is. 1946 és 1948 között a népbíróságok fellebbviteli bírósága, a Népbíróságok Országos Tanácsa (NOT) elnöke volt. Az a tény, hogy Major 1945 előtt és utána is bíró volt, a korra jellemző különleges helyzeteket produkált. Példája ennek Bárdos-Féltoronyi Miklós visszaemlékezése. „(1944 nyarán, az SS panaszára), megjelent a rendőrség és (apámat) bekísérték: a Fő utcába vagy az Andrássy útra. Nem tudom. Vallatója nem más, mint Major Ákos (a híres színész, Major Tamás fivére). Nem kapott enni, de különben nem bántották. Horthy közbenjárására, pár nap múlva kiengedték. Ugyanez a Major Ákos „foglalkozott vele az Andrássy út 60-ban 1945-ben, amikor háborús bűnösséget próbáltak hál istennek hiába rábizonyítani,„ 1948 és 1950 között Major a budapesti ítélőtábla elnöke volt. 1951-ben tanácsvezető bíró, 1952-ben és 1953-ban a Legfelsőbb Bíróság bírója volt. Ezután más irányú jogi pályára tért: 1954 és 1978 között a Budapesti Ügyvédi Kamara tagja Védőügyvédként szerepelt az 1956-os forradalom résztvevőinek pereiben, ügyvédi szerepe ellenére többször ő maga kért védenecire súlyosbírást.

Művei: *Az imperialista államok nagybankjainak szerepe az új világháború előkészítésében* (Budapest, 1952.)
Népbíráskodás – forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései (Budapest, Minerva kiadó, 1988.)

Matolcsy Mátyás

1938 telén még a Kisgazdapárt tagja. Elsők között volt, aki radikális társadalmi reformokat hirdető gondolatokat fogalmazott meg a nyilvánosság előtt is. Számos írása jelent meg, melyek a földreformot sürgetik, és a magyar társadalom egészségtelen fejlődésére és félfeudális jellegére mutatnak rá. Többek között a Magyar Élet 1938. januári számában „A magyar élet keresztmetszete” címen megjelent beköszöntő írásában is egy radikális társadalmeelemzést ad. 38 végére azonban megváltoztatja nézeteit és a jobboldali radikalizmushoz csatlakozik. Emiatt a lapban mindinkább háttérbe szorul, majd egy németbarát hangot megütő cikke után meg kell válnia a főszerkesztői megbízástól.

Mélik Endre (Brassó, 1904 – 1991), újságíró

Erdélyi földbirtokos családból származik, édesapja sepsiszentgyörgyi ügyvéd. Gimnáziumi tanulmányait a brassói szász gimnáziumban végezte. Szülei elváltak és édesanyjával, akinek második férje Székely Vlagyimir, országos rendőrfőkapitány, Budapestre költöztek. 1930-tól,

alakulásától a Habsburg-ellenes Liga tagja, majd ügyvezető alelnöke. A legitimista bálon okozott atrocitások miatt királysértés vádjával 4 hónapos börtönbüntetésre ítélték, a jogi egyetemről, 8 félév elvégzése után eltanácsolták, további beiratkozástól eltiltották. 1928-tól kapcsolódott be a weisshausista mozgalomba. 1932-ben belépett a dr. Dénes István vezette *Magyar Földműves- és Munkáspártba*, majd annak vezetőségi tagja, A *Bartha Miklós Társaság* titkára. Erdélyi Férfiak Egyesületének tagja. A Közösségnek saját bevallása szerint nem volt tagja, de az ÁVO-n készített nyilvántartásban mint közösségi tag szerepel. A németellenes katonai ellenállás fedőszervéül szolgáló Wesselényi Lövészegylet titkára. 1944. júliusában a Gestapó letartóztatta, pestvidéki fogházba, innen Bécsbe, majd Sopronkőhidára vitték. 1945. júniusában tért haza, súlyos betegen. 46-tól aktívan bekapcsolódott a weisshausista mozgalomba. 1946. december 29.-én a letartóztatás elől illegalitásba vonult, 1947. március 12.-én tartóztatták le tarnabódoi rejtékhelyén Bírósági ítélet nélkül Kistarcsára internálták. 1954-es szabadulása után ládagyári üzemvezető

Mester Miklós (1906 – 1989), történész

Rugonfalván született, középiskolai tanulmányait a székelyudvarhelyi unitárius gimnáziumban végezte. A Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karán szerzi meg diplomáját, majd a kelet-európai történelemből doktorál. 1930-tól jelentek meg tanulmányai a Bartha Miklós Társaság kiadványaiban, kolozsvári folyóiratokban, a *Magyar Útban*, a *Magyarságtudományban*, főként erdélyi kisebbségi kérdésekről. 1937-ben adta ki *Az autonóm Erdély és a román követelések az 1863-64 évi nagyszebeni országgyűlésen* című munkáját. 1939-ig a Népies Irodalmi Társaság munkatársa, román sajtóelőadó volt. Hatáskörébe tartozott a Társaság könyvtára és a diákothton, amelynek előbb titkára, 1936-tól 1949 végéig igazgatója volt. 1939-ben a ráckevei választókerületben a országgyűlési képviselőjévé választják MÉP színeiben. Később csatlakozik Imrédy pártjához. 1944-ben a Sztójay és a Lakatos kormányban vallás és közoktatási államtitkár. E tisztséget az üldözött zsidóság mentésére és ellenállási tevékenységre használja fel. 1944. okt. 15-én illegalitásba vonult, a klastrompusztai turistaházba rejtőzködött. 1945-ben az orosz hatóságok rövid őrizetbe vétel után szabadon bocsátották. 1949 végéig diákothont vezetett, majd ennek megszűnése után a Horizont Könyvterjesztő Vállalatnál dolgozott. 1951. jún.-ban mint osztályidegent törvénytelenül kitelepítették a Borsod megyei Felsővadász községbe, ahol mező- és erdőgazdasági munkát végzett. 1953 végén még nem térhetett vissza Bp.-re, csak 1956 után. Tovább dolgozott a Horizontnál 1959-ig, egy évig egy elektrotechnikai gyárban kapott munkát, 1960-tól nyugdíjazásáig, 1966-ig a Magy. Könyvtárellátó Vállalatnál volt hivatalnok. Az ötvenes évektől külföldi folyóiratok közölték cikkeit. Kéziratait az MTA Kézirattára őrzi. Tagja volt a Magyar Közösségnek

Művei: *Az autonóm Erdély* (Bp., 1937). – Irodalom: Sztáray Zoltán: M. M. (Új Látóhatár, 1989. 3. sz.).

Mistéth Endre (1912 – 2006), építészmérnök

A kőszegi és a budapesti katonai reáliskolában tanult, majd a Műegyetemen 1935-ben szerzett diplomát. Ösztöndíjasként többször járt külföldön. 1940-ben önálló tervezőirodát nyitott, ill. tanársegéd lett a Műegyetemen. 1942-ben csatlakozott a Magyar Testvéri Közösséghez. 1944-ben részt vett a fegyveres ellenállási mozgalomban. A nyilas puccs után igyekezett megakadályozni az ipari üzemek Németországba szállítását. 1945 elején a szovjet hidász alakulatok tanácsadójaként részt vett a Déli összekötő vasúti híd helyreállításában. Ő tervezte a „Manci”, majd a Kossuth-hidat. Belépett az FKGP-be. Iparügyi államtitkár (1945–46), újjáépítési miniszter (1946), majd építés- és közmunkaügyi miniszter (1946–47). A Magyar

Testvéri Közösség ügyébe belekeverve lemondatták, majd az ügy második perének elsőrendű vádlottjaként elsőfokon 3 és fél majd jogerősen minimum 6 évi kényszermunkára ítélték. Büntetését két év három hónappal meghosszabbították, és csak 1955 ápr.-ban szabadult. További 3 és fél évig rendőri felügyelet alatt állt. Később a VIZITERV főmérnöke és főstatikusa lett. Az Erzsébet-híd, a kiskörei és a bős–nagygyarosi vízlépcsők egyik tervezője (emellett több nílusi és szíriai híd tervezőmérnöke volt). 1963-ban egyetemi doktori, 1969-ben kandidátusi, 1978-ban akadémiai doktori címet szerzett, 1983-tól egyetemi tanár. 1996-ban Széchenyi-díjat kapott

Nagy Ferenc (1903 – 1979) kiskapuzda, politikus

12 hold örökölt földjét önerőből 22 holdasra növelte. Autodidaktaként képezte magát, cikket írt a helyi lapokba, 1929-től országosan is ismert lett. 1924-ben belépett Nagyatádi Szabó István kiskapuzdapártjába, 1928–30-ban baranyai alelnök. 1930. októberben a Független Kiskapuzdapárt egyik megalapítója, a párt főtitkára (1930–45). 1935-ben országgyűlési képviselőjelölt, 1939-től képviselő. A Magyar Parasztövetség egyik megalapítója, majd elnöke (1941–43, 1945–?). Részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság munkájában. A Szociáldemokrata Párttal kötött parlamenti szövetség egyik kidolgozója. 1944. ápr.-ban a Gestapo letartóztatta. Az FKGP országos elnöke (1945-től). Újjáépítési miniszter (1945), az Országos Földbirtokrendező Tanács alelnöke, majd a nemzetgyűlés elnöke és a Nemzeti Főtanács tagja (1945–46). Jelölt volt a köztársasági elnöki posztra, de ő maga inkább Tildyt javasolta. Ekkor ő vette át az FKGP elnöki székét és kormányfői pozíciót is (1946 febr.–1947 máj.). Ő volt az első paraszti származású magyar miniszterelnök. Célja az USA-ra támaszkodó, de a Szovjetunióval sem ellenséges paraszti-polgári demokrácia megteremtése volt. Elfogadhatatlannak tartotta a munkáspártok radikalitását. Politikáját a békeszerződés megkötéséig tartó kivárássra építette, ezért jó néhány kérdésben engedett a baloldali koalíciós pártok követeléseinek. Kormányának legfontosabb tevékenysége a békekonferenciára való felkészülés, ill. az ottani tárgyalások voltak. Személyesen vezetett küldöttséget valamennyi nagyhatalomhoz 1946 ápr.-jún. közt. A „Magyar Testvéri Közösség” ügye miatt pártjából kilépett Pfeiffer és több társa is, a zavaros „összeesküvés” ügy miatt az MKP őt is megvádolta. Svájci szabadságáról haza sem térve lemondott, így családja is elhagyhatta az országot. Az USA-ban telepedett le. A Magyar Nemzeti Bizottmány alapító és végrehajtó bizottsági tagja, majd alelnöke (1955–56). ahol a Nemzetközi Parasztunió egyik alapítója, alelnöke (1948–64), majd elnöke (1964–70) volt. 1956 őszén az osztrák kormány a semlegességre hivatkozva megakadályozta, hogy Budapestre utazzon. 1957-től a Magyar Forradalmi Tanács intéző bizottsági tagja. 1977-ben kiállt a koronázási ékszerek hazaszállítása mellett. Hosszan egyeztetett hazalátogatását váratlan halála megakadályozta.

Náray - Szabó István (Szombathely, 1899 – 1972) műegyetemi tanár, a kémia nemzetközi hírnév professzora, 1945 – 1948 között a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

1938-ban lépett be a Közösségbe, Rákosi Jenő avatta. 1940-ben Kémeri Dezső felkérésére tagja lett a Vezértanácsnak és az Őrtanácsnak. Ezen kívül családfő a Nyíró Gyula vezette tudós-sátorban. A 1946-ban újjáalakul Őrtanács tagja. A Mistéth-per elsőfokú tárgyalásán még szabadlábban védekezhetett, csak ezután tartóztatták le. 1948-ban jogerősen 4 évi fegyházra ítélték, de csak 1953-ban szabadult. MTA-tagságát 1948-ban kizárással megszüntették. Szabadulása után az egyetemi katedrára nem mehetett vissza, az Építéstudományi Intézet főmunkatársaként dolgozott, Posztumuszt kapta vissza az akadémiai tagságot, és tüntették ki Széchenyi-díjjal.

Nyíró Gyula (Dés, 1895. márc. 12. – Bp., 1966. máj. 4.): orvos, elme-idegyógyász, egyetemi tanár, az orvostudományok kandidátusa (1952).

Orvosi oklevelét Kolozsváron szerezte 1917-ben. 1920-ig Lechner Károly mellett dolgozott, 1922-ig bp.-en a lipótmezei elmeegógyintézetben alorvos, majd 1927-ig a szegedi elmeklinikán tanársegéd, ill. adjunktus. 1926-ban Szegeden egy.-i magántanári képesítést nyert, 1931-ben pedig uo. c. rk. tanát. 1928-tól a lipótmezei elmeegógyintézetben főorvos, 1939-től az angyalföldi elmeegógyintézet ig. főorvosa, 1951-től a bp.-i orvostudományi egy.-en a pszichiátria tanára. Legfontosabb kutatási területe a szkizofrénia, Meduna Lászlóval együtt részt vett a cardiazol-, ill. elektroshock klinikai kidolgozásában. Leírta továbbá a szkizofrénia struktúra-elméletét. Foglalkozott a híres emberek betegségeivel is, s azt bizonyította, hogy Semmelweis idegrendszeri tünetei a szépszis által okozott toxinfelszívódás következményei voltak.

A Közösségbe unokatestvére Nyíró Sándor szervezte be a 30-as évek közepén. Közösség 38-as szervezeti megújulásakor a tudós sátor nemzetségvezetője, és a Vezér tanács tagja lett. 45 után az újjászerveződő Közösség Örtanácsának tagja. 1947-ben őrizetbe vették, hamarosan azonban szabadlábra helyezték

Művei: *Elmekörtan* (Szabó Józseffel, Szeged, 1926); *Semmelweis betegsége* (Haranghy Lászlóval, Regöly-Mérei Gyulával és Hüttl Tivadarral, Bp., 1965) Irodalom: *Idegyógyászati Szemle* (1966); Regöly-Mérei Gyula: *Búcsúvétel Ny. Gy.-tól* (Orv. Hetil. 1966., 29. sz.).

Palló Imre (Mátisfalva, 1891. okt. 23. – Bp., 1978. jan. 25.), operaénekes (bariton), Kossuth-díjas (1949), kiváló művész (1950).

Székely földműves családban született. Iskoláit Székelyudvarhelyen kezdte, 1910-ben Kolozsvárott érettségizett. A Közösség legelső asztaltársaságainak az 1920-as évektől tagja. Egy évig a fővárosban dolgozott a Statisztikai Hivatalban, majd 1911-től 1916-ig a Zeneakad.-n Sík József és László Géza növendéke volt. Rövid katonáskodás után a bp.-i Operaház szerződtette. 1917-ben lépett fel először Alfio (Mascagni: *Parasztbecsület*) szerepében. Az Operaház tagja volt haláláig, 1934-től örökös tag. Az 1920-as évektől vezető baritonista, főleg lírai szerepkörben. 1925-ben Mascagni világjáró társulatába szerződtette, két évig Ny-Európában (Ausztria, Németo., Belgium, Olasz.) turnéztak, de eljutottak Amerikába és Egyiptomba is. Az út során énektudását Mario Sanmarcónál tökéletesítette. Hazatérése után a bp.-i egy.-en jogi diplomát szerzett. Nagy sikerrel énekelt Verdi-szerepeket; magyar színpadon elsőként alakította Falstaffot és Simone Boccanegrát. 1935-ben a római operában vendégszerepelt. Életművének másik fontos része kapcsolata a magyar zenével, elsősorban Bartók és Kodály műveivel. 1918-ban Bartók fölkererte A kékszakállú herceg vára prózai prologjának elmondására. 1936-ban a Cantata profana ősbemutatóján énekelt. Kodály – aki a „magyar népdalok mesterdalnoká”-nak nevezte – rá gondolt a Hány Jánossal (1926), melynek a Székelyfonó Kérőjével együtt első alakítója volt (1932); neki ajánlotta népdalgyűjteményének több füzetét. Erkel Bánk bánjának szinte minden férfi szerepét énekelte, az ő kedvéért baritonra átírt címszerepet is. Az Operaház ig.-ja volt (1957–59). 1967-ben ment nyugdíjba: Bagó (Kacsóh P.: János vitéz) szerepével búcsúzott. E mű címszerepét 1938-ban filmen is eljátszotta. Mint oratórium- és dalénekes is kiváló teljesítményt nyújtott. Hangját számos hanglemez őrzi. Gyakran énekelt operettet is.

Irodalom: Németh Amádé: *P. I.* (Bp., 1970); Rajk András: *P. I.* (Magyarország, 1975. 20. sz.); Gách Marianne: *A 85. születésnapon. Találkozás P. I.-vel* (Film, Színház, Muzsika, 1976. 43. sz.); Raics István: *P. I. ünnepére* (Muzsika, 1976. 11. sz.); Németh Amádé: *P. I. halálára* (Muzsika, 1978. 3. sz.); (a. i.): *Palló Imre emlékezete* (Film, Színház, Muzsika, 1978. 5. sz.).

Parragi György (1902 – 1963), újságíró.

A tanácsköztársaság alatt vöröskatona volt. Négy évig járt a soproni egyetemre, de nem diplomázott le. 1925-től a Sopron Vármegye c. lap szerkesztője. 1938-tól és a Magyar Nemzet és a Mai Nap munkatársa. 1942-ben részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság antifasiszta tevékenységében. 1944. márc. 19-én a németek letartóztatták és Mauthausenbe hurcolták. Kapcsolatban állt Weissshaussal és mozgalmával. Weissshaus Aladár Parragi György kapcsolatain keresztül szeretett volna a sajtónyilvánosság előtt megjelenni. Az FKGP képviselőjeként az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, majd 1945 nov.-ben újraválasztották. 1947. febr.-ban kilépett a pártból. 1947-ben Balogh Istvánnal együtt megszervezte az FMDP-t, melynek listáján pótképviselő lett. A választás előtt Sulyokkal és Pfeifferrel együtt fogadta őt Mindszenty; a megbeszélésről jelentést adott az ÁVÓ-nak. 1947. dec.-ben behívták az országgyűlésbe. 1948–50 között az FMDP nem hivatalos lapja, a Magyar Vasárnap főszerkesztője volt. 1949-ben a Népfront Országos Tanács tagja, majd újra képviselő lett. Kossuth-díjas (1951), a NET tagja (1951–58). A Magyar Nemzet (1955–56), majd a Hétfői Hírek főszerkesztője (1957–62). 1956. okt. végén részt vett a rövid életű Kereszténydemokrata Párt megalakításában.

Padányi-Gulyás Jenő (Técső, 1900. máj. 21. – Billings, Montana, USA, 1982. nov. 8.), építészmérnök

Máramarosszigeten a Ref. Főgimn.-ban végzett középiskolai tanulmányai, majd rövid katonai szolgálat után beiratkozott a bp.-i műegy.-re, oklevelét 1923-ban kapta meg. Tervezői gyakorlata mellett írással, szerkesztéssel foglalkozott. Később a Magy. Mérnöki Kamara alelnöke, a Magy. Mérnök- és Építész Egylet szakosztályi elnöke és az Építészet c. hivatalos lapjának szerk.-je (1941-44). Tagja a népi építészet felkutatására alakult munkaközösségnek is. Mint tervező előbb a neo-stílusok halk utánérzésével jelentkezett, majd a 30-as-40-es évek fordulóján romantikus felfogásban tervezett. Több magánlakóház, a bp.-i angyalföldi ref. templom, a ref. főgimn. a Lónyay és Közraktár utcában (Tóth Imrével, 1943), a Hunnia Filmgyár stúdió épült tervei szerint. A kelenföldi autóbuszgarázs építészeti megoldását tervezte Menyhárd István statikus mellett. Később a politikai életben is szerepet vállalt, 1939-1941 közöttogy.-i képviselő, a Magyar Közösség képviselő sátrának tagja. 1945-ben az emigrációt választotta. Amerikában építésztervezői gyakorlatot folytatott, cikkeit, tanulmányokat publikált, részt vett hivatásköri mozgalmakban. 1958-ban létrehozta a Magyar Mérnökök és Építészek Világszövetségét, s ennek első elnöke lett. 1963-ban megalapította a Studies for a New Central Europe c. folyóiratot. Amerikai építészeti munkái közül számos családi ház, motel, iroda, valamint egyházi és ipari épület kapott elismerést helyi kiállításokon, így Domján József grafikus műtermes háza New York államban, a Canyon Village öregek otthona Wyoming-ban, és az indián formavilág hagyományait őrző Chief Plenty Coups Museum Pryor-ban.

Művei: *A Fertő vidék népének építésze* (Bp., 1937); *Hungarian Rural Architecture* ('Magyar falusi építészet', Bp., 1939); *A népi építészet jelentősége* (Bp., 1942); *Az építő egyház...* (Bp., 1944). Irodalom: Nagy Elemér: *P. G. J.* (Magy. Építőművészet, 6(1982))

Peyer Károly (1881 – 1956), géplakatos, politikus

1897-ben lépett be a szakszervezetbe. 1906-tól az Általános Munkás Betegsegélyező Pénztár tisztségviselője. 1908-tól az MSZDP ellenőrző bizottsága, 1917-től a vezetőség tagja. A

Szaktanács másod- (1911), majd első titkárává (1918) választották. A polgári demokratikus forradalom idején a bányaugyek kormánybiztosa. A tanácsköztársasággal nem értett egyet, csak a szakszervezetekben és az iparügyek közigazgatásában működött. Aug. 1 után részt vett az MSZDP újjászervezésében, a párt elnöke lett. A Peidl-kormányban (1919. aug.) belügy-, a Huszár-kormányban népjóléti és munkaügyi miniszter (1919 –20). 1920. jan. 15-én kilépett a kormányból, tiltakozva a fehérterror és a választási kampány túlkapásai ellen. Egy évig Bécsben élt. 1921. dec. 22-én paktumot kötött Bethlennel, mely biztosította az MSZDP legális voltát, a szakszervezetek szabadon működhetnek, részleges amnesztia valósult meg és megreformálták a munkásbiztosítást, de lemond a politikai sztrájkokról, a köz- és állami alkalmazottak szervezéséről, a falvakban is csak minimális tevékenységet végezhet és szakít a liberálisokkal. Nemzetgyűlési, ill. országgyűlési képviselő (1922 – 44), 1931-től az MSZDP parlamenti csoportjának vezetője. A Szaktanács vezető titkára (1927 – 44). A németek Mauthausenbe deportálták (1944 – 45). Hazatérése után a szakszervezet küldötteként az Ideiglenes Nemzetgyűlés delegáltja. 1945. nov.-ben újraválasztották. 1945 – 47 közt, kizárásáig, az SZDP jobbszárnyát vezette. Az MKP és pártjának balszárnya mind élesebb támadást intézett ellene. 1946. végén memorandumban bírálta a pártvezetést az MKP-val való szoros együttműködése miatt. 1947-ben kibuktatták a pártvezetésből, pártja nem jelölte képviselőnek sem; ekkor a Radikális Párt listáján került be a parlamentbe. Független szocialista pártot akart létrehozni, de ennek hatására az országgyűlés felfüggesztette mentelmi jogát. 1947. nov.-ben emigrált. 1948-ban összeesküvés és kémkedés hamis vádjával távollétében nyolc évre ítélték. Külföldön bekapcsolódott az emigrációba kényszerített közép- és kelet-európai szociáldemokraták irodájának, a Bureau International Socialiste megalakításába. 1948. jún.-ban Párizsban megalapította a Magyar Szociáldemokrata Párt Emigrációban nevű szervezetet, és létrehozta a Szabad Magyar Szakszervezeti Tanácsot. 1949-ben New Yorkban telepedett le, 1950-ben a Magyar Nemzeti Bizottmány végrehajtó bizottsági tagjává választották, a munkaügyi és szakszervezeti tagozat vezetője lett.

Péter Ernő (Vid, 1906 – 1995)

Kisbirtokos család 6. gyermekeként született. Középiskoláit a pápai bencés gimnáziumban és a pápai Református Kollégiumban végezte. 1925-től kezdte meg tanulmányait a budapesti jogi egyetemen. 1929-ben szigorló korában került az Országos Központi Hitelszövetkezet pénzügyi főosztályára. 1928-tól tagja majd választmányi tagja lett az Országos Széchenyi Szövetségnek. 1936-tól a falukutató szakosztály elnöke, melynek munkájában tevékenyen részt vett. Elkészítette Dudar és Somlóvásárhely, két dunántúli falu szociográfiáját. A Széchenyi Szövetségben ismerkedett meg dr. Borodi Lászlóval, aki 1936-ban szervezte be a Közösségbe. Avatása után a pénzügyi sátorba került. 1940-ben az ifjúsági sátor családfője, 41-től a társadalmi egyesületek vezetőit tömörítő munkacsálád tagja. 1939-től Tóth Jánossal együtt megkezdték a Közösség vidéki szervezetének hatékonyabb kiépítését. 1942-ben a dunántúli Közösség hadnagyának nevezték ki. Szervezési munkája azonban az ország egész területére kiterjedt. A visszacsatolás után Erdélyben is megkezdte a Közösség megszervezését. 1944. után az ellenállási mozgalomhoz a Magyar Hazafiak Szabadság Szövetségén keresztül kapcsolódott, melynek vezetőségi tagja lett, és külön csoporttal rendelkezett. 1945. után az Országos Központi Hitelintézet igazgatója. A Parasztszármazású Értelmiségiek Szövetségének és a Nemzeti Ellenállásban Résztvevők Szövetségének tagja. A Közösség 1944. márciusában kiadott körlevele, valamint az újjászerveződés kapcsán ellentét alakul ki P. E. és Kiss Károly között, aminek eredményeképpen a Vezetőségtől függetlenül kezdte meg a Közösség újjászervezését. 1946. decemberében letartóztatták, 5 év fegyházra ítélik, büntetés letöltése után Recskre kerül, 1953-ban szabadul. 53 – 56ig fizikai munkásként dolgozott, majd szövetkezeti jogi tanácsadóként helyezkedett el. 1990-ben rehabilitálják.

Princz Gyula (1905 – 1969) betűszedő, ÁVH-tiszt.

A Munkásbiztosítónál a táppénzcsalásokat felderítő nyomozóként alkalmazták. 1936-ban belépett az MSZDP-be. 1944-ben csatlakozott egy kommunista fegyveres ellenálló csoporthoz; megismerkedett Péter Gáborral, aki 1945. januárjában felvette az ekkor létrejött Politikai Rendészeti Osztályra. 1947-ben a közösségi per kapcsán a frakciók ügyével foglalkozott. 1948-ban őrnagy lett. Mint az időközben BM ÁVH-vá alakult politikai rendőrség hírhedt „verőcsoportjának” vezetője, ő irányította a Rajk-perben letartóztatottak kínvallatását, az ő beosztottai verték halálra 1950-ben a váci börtönben Ries István volt igazságügy-minisztert, illetve a budapesti Gyűjtőfogházban Szeder Ferencet, de részt vett Péter Gábor volt helyettese, Szücs Ernő ezredes és bátyja, Szücs Miklós halálra kínzásában is. 1950-től a vizsgálati főosztály keretén belül kialakított börtönügyi osztály vezetője volt, e minőségében részt vett a recski munkatábor felállításában. 1952. máj.-ban áthelyezték a BM börtönügyi osztályára, és büntetés-végrehajtási alezredes, majd ezredes lett. 1953. jan. 8-án őrizetbe vették. A Péter Gábor és társai elleni perben 1954. jan.-ban nyolcévi börtönbüntetésre ítélték. Az 1956. okt. 6-i Rajk-újratemetés előtt segítette megtalálni a kivégzettek elföldelt tetemeit. 1957. jún.-ban, perújítást követően, az előző ítéletet helybenhagyva nyolcévi börtönbüntetést kapott, de rögtön szabadult. A Budapesti Vendéglátóipari Vállalatnál helyezkedett el, csapos lett.

Pütkösti László (1912 – 1948), katonatiszt

A Horthy-hadseregben századosként szolgált. A háború után hírszerző ügynökként nyugatról érkezett Magyarországra, ahol kapcsolatba lépett többek között Héder Jánossal és Szent.Miklósy Istvánnal. Nagy szerepe volt a Közösség és a Földalatti Fővezérség lelepleződésében. 1948-ban másodfokon halálra ítélték, mint ügynököt és háborús bűnöst. (1945 telén vezérkari tiszti minőségében öt munkaszolgálatost agyonlövetett.)

Irodalom: BENCSIK ZSUZSA, *Egy koncepció per előkészítése*, Budapesti Negyed, 4(1994)

Rákosi Jenő (Székelyudvarhely, 1905 – 1969), postatiszt, miniszteri tanácsos

1930-as évek elején Sebestyén Imre nyug. kúriai bíró szervezte be a Rákóczi Balatonfürdő Egyesület tagjai sorába. Hamarosan annak szervezeti vezetője lett. 1938-ban szakadás történt Egyesületben, Rákosi Jenő lemondott a vezetésről, és újjászerveződő Közösséghez nem csatlakozott. 47-ben a Pénzügyminisztérium miniszteri tanácsosa.

Saláta Kálmán (1917 – 1958), jogász.

1940-ben szerzett diplomát. 1942-ben barátaival (Hám Tibor, Jaczkó Pál) megalakították a Teleki Pál Munkaközösséget. 1943-ban belépett az FKGP-be, 1944-ben részt vett az ellenállási mozgalomban és csatlakozott a Magyar Testvéri Közösséghez. Az FKGP fővárosi főtitkárhelyettese (1945 – 46). Leendő apósa, Nagy Ferenc közeli munkatársa, titkára. Nemzetgyűlési képviselő (1945 – 47), Nagy Ferenc miniszterelnök körül csoportosuló fiatal értelmiségi kör, az „aprószentek” vezéralakja. Rendszeresen találkozott a Magyar Testvéri Közösség tagjaival, így a politikai rendőrség őt is belekeverte a „köztársaság-ellenes összeesküvés ügybe”. Az őrizetbe vétel elől illegálisba vonult, 1947. febr.-ban külföldre menekült. 1948-ban Nagy Ferencet követve az USA-ban telepedett le. 1949-től a Magyar Nemzeti Bizottság tagja. Részt vett a Magyar Parasztszövetség Emigrációs Szervezete Politikai Bizottsága munkájában is. 1951-ben visszavonult a közvetlen politikázástól, az

Egyesült Államok Tájékoztatási Hivatala alkalmazta, szerkesztő lett az Amerika Hangja magyar osztályán.

Simándi Tamás (1893 – ?)

Nyolcgyermekes törpebirtokos családban született 1893-ban, a Torda-Aranyos vármegyei Csegez községben. Egyetemi tanulmányait a kolozsvári tudományegyetem jogi karán kezdte. Pályadíjat nyerve beutazta Ausztriát, Németországot. Az első világháború kitörése franciaországi tanulmányútján érte. Internálták. 1917-ben több antimilitarista társával együtt Svájcba került. A berni egyetem jogi karán tanult. Tagja lett szocialista párt nemzetközi csoportjának. 1919. áprilisában tért haza A magyar Vörös Hadseregben politikai oktató volt, majd a Dunántúlon bujkált. 1921-ben szerezte meg a jogi doktorátust. Ugyanebben az évben belépett a szociáldemokrata pártba Barátaival megalakította a Szabadság asztaltársaságot, melynek tagjai közül többen részt vettek 1925-ben az MSZMP létrehozásában és munkájában. Szakmai kiválóságára, s német, francia, olasz, angol és román nyelvismeretére való tekintettel 1925. őszén az Igazságügyminisztérium nemzetközi osztályára rendelték be szolgálattételre. Asztaltársaságának tagjaival csatlakozott a Bartha Miklós Társasághoz. 1933-ban mint olyan „nemzeti kommunistát”, akinek kiterjedt baloldali kapcsolatai vannak, el akarták távolítani a minisztériumból, ezt a tervezett intézkedést visszavonták. A Szovjetunió megtámadása után asztaltársaságának tagjaival megalakította a Szovjet – Oroszország Magyar Barátainak Társaságát (SzOMBAT). Aktív náciellenes propagandát folytattak, kapcsolatban álltak a Magyar Függetlenségi Mozgalommal és Weissshaussal is. A nyilas hatalomátvétel után Gestapo börtönébe kerül, ahonnan barátai szabadítják ki. 1945-ben MKP tag lett, majd 1945. április 23-tól 1946. november 23-áig a Népbíróság Országos Tanácsának elnöke. A Parasztszármazású Értelmiségiek Körének megszervezője és vezetője. A Magyar Közösség tagja. NOT elnökeként igyekezett megakadályozni a törvénytelen eljárásokat, ezzel magára vont a MKP haragját, helyzetét olyannyira ellehetetlenítik, hogy lemond a NOT elnöki tiszteréről. 1947-ben kizárták a pártból, 1950-ben nyugdíjazták.

GADANECZ BÉLA, GADANECZ ÉVA, *A Weissshauisták tevékenysége és üldöztetése 1945 után*, Múltunk, 3(1995), 44-45.

Somogyi Miklós (1896 – 1980), ács, politikus

A MÉMOSZ elnöke (1945 – 50), vállalatvezető (1950 – 56), az építők szakszervezete elnöke (1956. okt.), az MSZSZOSZ alelnöke (1956. okt.-dec.), elnöke (1956 – 58), majd a SZOT elnöke (1958 – 65). Az MSZMP IKB, ill. KB (1956 – 80) és az IIB, ill. PB tagja (1957 – 66); a KEB elnöke (1957 – 59).

Soos Géza (1912 – 1953)

Kőbányán született 1912-ben, alsó-középosztálybeli polgári családban. Erdélyi származású édesapja kúriai bíró. A kőbányai Szent László Gimnáziumban érettségizett. A Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karán szerzett jogi diplomát. 1928-ban, középiskolai diákként csatlakozott a Soli Deo Glória (SDG) református ifjúsági mozgalomhoz, melynek hamarosan vezetője lett. (1940 – 46 között az SDG elnöki tisztségét töltötte be) 1935-től 1945-ig a *Református Diákmozgalom* című lapszerkesztője, 37-től kiadója volt. Az SDG konferenciatelepén elnöksége alatt zajlott az 1943-as szárszói találkozó. 1938-ban csatlakozott a Magyar Közösséghez.

Rövid bírói pálya után gróf Teleki Pál miniszterelnöki titkára lett. A miniszterelnök tragikus halála után a Külügyminisztérium osztályvezetője. (Svájci, svéd és finn ügyek.) Szent-Iványi Domokossal megalapítja a németellenes Magyar Függetlenségi Mozgalmat. A nemzeti ellenállás egyik legaktívabb tagja. Megszerezte, és magyar, valamint világnyelvekre

lefordította az ún. Auschwitz-dokumentumot. Eljuttatta a szövetséges erőknek, a Kormányzó kezeihez, s a történelmi egyházak vezetőihez. 1944. júniusában Koszorús ezredessel karöltve keresztülhúzták a hírhedt Eichmann – kommandó akcióját. Megakadályozták 250 ezer budapesti zsidó deportálását. Megszervezte a Faragho –bizottság átcsempészését a frontokon. 1944 őszén a pápai reptérről egy Berlinbe készülő bemelegített repülőgépet ellopva az olaszországi Bariba repültek amerikai zónába. Az angol illetve amerikai zónában küldöttségüket hadifogolyként kezelték. 1946-ban tért haza, külügyminisztériumban teljesített szolgálatot. Itthoni tartózkodása alatt az un. Hetes bizottsági ülések résztvevője, valamint az újjászerveződő Vezértanács tagja. Három hónapi otthon tartózkodás után menekülni kényszerült a letartóztatás elől. Svájcba emigrált, ahol elvégezte a genfi egyetem teológiai szakát. Az Egyházak Világtanácsa alkalmazásába került. A németországi angol, amerikai, francia övezetekben lévő menekülttáborokban élő magyarok lelki és szociális gondozása volt a feladata. Svájcból Amerikába költözött, ahol 1953-ban autóbalesetben hunyt el.

Irodalom: Kiss Réka, Soos Géza, a kiemelkedő ifjúsági vezető és politikus = *Reformátusok Budapesten I*, szerk. Kósa László, Bp. 2006. 755-764.

Sóvári Tihamér (1906 – ?) vezérkari ezredes

1945-ben Debrecenben a HM anyagi, majd hadfelszerelési csoportfőnöke. 1946 decemberében letartóztatják. A Donáth – perben jogerősen legalább öt évig tartó börtönbüntetésre ítélték. A Magyar Közösségnek nem volt tagja.

Sulyok Dezső (1897 – 1965), ügyvéd

1916 – 18 között az olasz és az orosz fronton szolgált. Hazatérve csendőrtiszti tanfolyamot végzett, a Tanácsköztársaság alatt a pápai karhatalom közbiztonsági előadója, a kommün bukása után csendőrpáncsnok. 1920 – 24-ben jogot végzett, Pápán ügyvédi irodát nyitott. A városi közéletben jelentős szerepet játszott. Belépett a kormányt támogató Keresztényszocialista Pártba. 1929-ben bekerült Pápa képviselő-testületébe. 1935-ben országgyűlési képviselő, előbb NEP-támogatással pártonkívüliként, majd 1937-ben belépett az ellenzéki FKGP-be. 1938-ban interpellált a mindinkább jobbra tolódó Imrédy zsidó származása ügyében, ami miatt a miniszterelnök lemondásra kényszerült. A második zsidótörvény ellen szavazott. A nyilasok előretörése idején bátran és szenvedéllyel lépett fel Szálasi ellen. 1942-től másfél évig a keleti fronton harcolt. Ezután részt vett az FKGP Kállay Miklós miniszterelnökhöz benyújtott háborúellenes memorandum kidolgozásában. 1944. tavaszán letartóztatták, internálták. Két hónap múlva, Mindszenty József veszprémi püspök közbenjárására szabadon engedték. 1945-ben 5 hónapig Pápa polgármestere és rendőrkapitánya, majd 1947. aug.-ig a Pénzügyi Központ elnöke. 1945. aug.-ban bekerült az FKGP Országos Intézőbizottságába. 1945. jún.-tól az Ideiglenes Nemzetgyűlés, nov.-tól a Nemzetgyűlés tagja. 1945. nov.-ben, Imrédy Béla tárgyalásán a vád képviselője, mint politikai ügyész. Kezdetben ellenezte a köztársasági államformát. Tildy államfővé választásakor 1946. febr.-ban mégis miniszterelnök-jelölt. 1946. márc. 12-én az MKP nyomására 20-admagával kizárták a pártból (a „szalámi” első szelete). Létrehozta a Magyar Szabadság Pártot, melynek célja a keresztény erkölcsökön alapuló élet és a nemzeti demokrácia megteremtése volt. Az MKP következetes ellenfele és bírálója volt a nemzetgyűlésben. A Holnap című pártlap főszerkesztője. A baloldal éles támadásokat indított ellene, pártját teljesen ellehetlenítették. Az 1947-es választási törvény úgy készült, hogy elvesztette választhatóságát („lex Sulyok”); ekkor pártja feloszlott és ő emigrált. Az USA-ban élt. New Yorkban a Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának tagja lett, 1952-ben kivált a Bizottmányból. (Állandó vitában állt Nagy Ferencsel és Varga Bélával). 1956 után Magyar

Október 23. Mozgalom néven önálló szervezetet alapított, de ez nem tett szert jelentősebb befolyásra.

Szabó György (1921 – ?), biológus

A Magyar Közösség tagja. Részt vett az ellenállási mozgalomban, lakásán fogták el Bajcsy-Zsilinszky Endrét. Szent-Iványi egyik belső munkatársa, aki a társaság bizalmas hírszolgálatát kezelte. 1947-ben hónapokig tartó bujkálás után sikerült Nyugatra kijutnia, az USA-ban telepedett le. A londoni egyetemen biológiából doktorált, biológus professzor a Harvardon.

Szegedy-Maszák Aladár (1903 – 1988), diplomata

Budapesten, Heidelbergben és Párizsban tanult. A Külügyminisztériumban dolgozott (1928 – 37, 1943 – 44), majd a berlini magyar követség titkára (1937–42); ennek ellenére németellenes volt. 1943-ban jelentős szerepet játszott a Kállay-kormány különbéke megkötésére irányuló titkos tárgyalásában. 1944. márc. 19. után a Gestapo letartóztatta és Dachauban deportálták, ahonnan 1945-ben tért vissza. 1945 – 47-ben magyar követ volt Washingtonban. Mint a párizsi magyar béke delegáció tagja, igyekezett megakadályozni 200.000 szlovákiai magyar kitelepítését. 1947. jún.-ban Nagy Ferenc lemondása után tiltakozásul lemondott követi tisztéről és Washingtonban telepedett le. 1950 – 69 között az Amerika Hangja rádió munkatársa volt.

Szűcs Ernő (1908 – 1950) ÁVH-ezredes.

A Horthy rendszerben illegális kommunista tevékenységért többször bebörtönözték. 1941-ben repatriáló útlevelel a Szovjetunióba távozott. 1942-től az állambiztonsági szervek állományába került. A II. világháború végén a moszkvai Kossuth Rádió munkatársa. 1945-ben tért haza. A BM-ben, majd a politikai rendőrségen dolgozott. 1950 tavaszától az Államvédelmi Hatóságon Péter Gábor helyettese, a katonai elhárítás vezetője. Meghatározó szerepe volt a kiemelkedő koncepciók perек előkészítésében, a fizikai atrocitások kivitelezésében. 1950. szept.-ben őt is letartóztatták, s a vizsgálati eljárás alatt agyonverték.

Szügyi Zoltán (1896 – 1967)

Az I. világháborúban önkéntes volt, helyállásáért hadapród-örmmesterként arany vitézségi érmet, tisztként III. osztályú katonai érdemkeresztet és Vaskoronarendet kapott. 1923-ban száza- dosként reaktiválják. Később a várpalotai lövésziskola tanára lett. A II. világháború alatt 1940 – 44-ig a kolozsvári hadtestparancsnokságon, majd Pápán az ejtőernyős zászlóalj parancsnoka volt. 1942-től ezredes, a 2. magyar hadsereg 43. gyalogezredének parancsnokaként 1942 – 43 részt vett a Don menti harcokban és a visszavonulásban. Az 1943. januári szovjet áttörés lassítása és részbeni feltartóztatása miatt kitüntetik. 1944-ben a Szent László hadosztály megszervezésekor annak parancsnoka lett. Részt vett a Garam menti, majd a dunántúli harcokban. Közben felvette a kapcsolatot báró Atzél Ede útján a szovjetellenes nemzeti ellenállással. Céljuk az volt, hogy a hadosztályt nyugatra mentve az odaérkező brit alakulatok előtt kapituláljanak, megtartva ezzel a hadosztályt a háború utánra. 1945. május 10-én, már a háború európai befejezése után, sikerült alakulatai zömét a Kor-Alpok nehéz hegyi útjain az angol megszállási övezetbe átmenteni. A háború után a budapesti kormány háborús bűnösség címén kikérte az angoloktól, akik felkínálták neki a szökés lehetőségét, de nem élt vele. A Népbíróság 1948. február 23-án 10 évre ítélte, mely ítéletet a Népbíróságok

Országos Tanácsa 1949. november 28-án érvénytelenített, és helyette életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélte. Az 1956-os forradalom idején kiszabadult, de hamarosan ismét börtönbe került. 1957. őszén "kegyelmet" kapott, majd segéd munkásként dolgozhatott.

Szentiványi Domokos (1898 – 1980), tisztviselő, diplomata, rendkívüli követ, meghatalmazott miniszter

Erdélyi földbirtokos családból származott. Egyetemi tanulmányait Budapesten, Franciaországban, és USA-ban végezte három szakágon, mindből szerzett doktorátust. Kitűnően beszélt angolul, franciául, németül és olaszul. Tanulmányai befejezése után Teleki Pál asszisztense. 1927-től 35-ig USA-ba teljesített diplomáciai szolgálatot. Darányi Kálmán minisztersége alatt annak személyi titkára. Jó viszonyba kerül Montgomery amerikai követtel. 1938-tól 39-ig Washingtonban követségi titkár. Teleki Pál bizalmasaként miniszterelnöki privát politikai irodájának vezetője. Az ún. Kiugrási Iroda helyettes vezetője. A Magyar Függetlenségi Mozgalom meghatározó alakja. Részt vett a moszkvai delegációban 1944. okt. 11-én az előzetes fegyverszünet feltételeinek elfogadásakor. Csicsery-Rónay Istvánon keresztül befolyással bírt a Kiszegedapárt külpolitikájára. A „Hetes bizottság” tagja. A Magyar Testvéri Közösség tagjává 45 után avatták. 1946. dec.-ben letartóztatták és a Donáth György-perben 14 évi fegyházra ítélték. 1956. szeptemberében szabadult. Alkalmi fordításokból élt. 1972-ben hagyta el az országot. Éveken át gyűjtötte a két háború közötti időszakra vonatkozó magyar diplomáciai anyagot, aminek egy részét a neves skót történész, C. A. Macartney October Fifteenth, a History of Modern Hungary, 1929 – 1945 című monumentális munkájában használta fel.

Szentmiklósy István (1909 – 1993), vezérkari őrnagy

1944. óta tagja a Magyar Közösségnek. A Magyar Függetlenségi Mozgalom és a Kiugrási Iroda aktív ellenállója. 43-tól a Legfelső Honvédelmi Tanács vezérkari tisztje. 1944. október 16.-án a Gestapo letartóztatta és koncentrációs táborba hurcolta, 1945-ben tért haza. A polgári életben helyezkedett el az Egyetemes Egyháztanács magyarországi bizottságának újjáépítési osztályán mint titkár. Tagja a „Hetes bizottságnak” és Földalatti Fővezérségnek. 1946 őszén került kapcsolatba Pünkösti Lászlóval, aki állítása szerint angol – amerikai hírszerző. Ebből kifolyólag Pünkösti letartóztatása után 1946. dec.-ben Sz. I. is letartóztatták, majd személyén keresztül felgöngyölítették a Földalatti Fővezérség illetve a Közösség működését. A Donáth György-perben életfogytiglani kényszer munkára ítélték. 1956-ban szabadult. A New York-i Columbia egyetem tanára lett.

Szentpétery Gyula (Budapest, 1887 – ?) sebész

A budapesti Bethesda kórház gazdát főorvosa. 1936-ban lett tagja a Magyar Közösségnek, Rákosi Jenő avatta. 38-as szervezeti megújulás után a 3 tagú Őrtanács tagja. 1945 után a Közösség újjászerveződésekor az újonnan alakuló Őrtanácsba is beválasztották. 1947. februárjában vették őrizetbe, börtönben súlyosan megbetegedett, kórházi kezelésre szorult, műtét közben szívrohamot kapott. A bíróság a vádak alól felmentette. 1948-ban Angliába emigrált, ahol orvosként helyezkedett el. Bekapcsolódott az egyházak lelki gondozói munkájába. Az ötvenes évek elején mint sebész, előrehaladott életkora ellenére, külföldi szolgálatot vállalt az indiai Kasmir állam fővárosában, Srinagarban, ahol a missziói kórház igazgató-főorvosa lett. A külföldi szolgálatának befejezése után a kormány visszahívta

Srinagarba, ahol haláláig mint sebész és állami egészségügyi tanácsadó működött. 1960 július 16-án halt meg Srinagarban.

gróf Teleki Géza (1911 – 1983), földrajztudós, geológus

Teleki Pál fia. 1940-től a kolozsvári egyetemen adjunktus, 1944 – 45-ben műegyetemi tanár. 1944. szeptember 28-án a Moszkvába induló fegyverszüneti delegációt tagja, amely aláírja az előzetes fegyverszüneti feltételeket. Részt vesz a 1945-ben a szerveződő Polgári Demokrata Párt vezetője, az MNFF résztvevője, vallás- és közoktatásügyi miniszter az Ideiglenes Kormányban (1944 –45). Már 1947-ben illegálisan az USA-ba emigrált. 1950-től virginiai, 1955-től washingtoni egyetemi tanár. Öngyilkos lett.

Tildy Zoltán (1889 – 1961), református lelkész

Pápán tanult, majd Írországból ösztöndíjas. 1921-től lelkész (Szennán, Tahitótfalun és Szeghalmon). 1917-től különböző gazdapártok tagja (ekként került a Bethlen-féle Egységes pártba is). A Kisgazdapárt egyik alapító tagja 1930-ban, a párt ügyvezető alelnöke lett. 1935-ben bekerült az országgyűlésbe. Antifasiszta politikát folytatott, 1942-ben részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság létrehozásában. 1943-tól az FKGP elnöke, 1945. folyamán országos pártvezér. Az 1945. nov. 4-i választások megnyerése után pártja egyedül is kormányt alakíthatott volna, de szovjet nyomásra nagykoalíciót kellett létesítenie. Miniszterelnök 1945, nov. – 1946 febr. közt. Kormányára idején a legfontosabb politikai esemény az államforma meghatározása volt. A köztársaság kikiáltása után köztársasági elnök (1946 – 48). Konfliktuskerülő személy volt, őszintén törekedett a szovjetbarátságra is, de bízott az ország szuverenitásának helyreállításában, egy paraszti-kispolgári demokrácia létrehozásában. 1948. júl. 31-én lemondatták, vejének (Csornoky Viktor kairói követ) visszaéléseit felnagyítva. 1956 máj.-ig házi őrizetben tartották. Ekkor nyilvánosan támogatta a kollektivizálást, ezért engedték szabadon. 1956-ban ismét politikai szerepet vállalt a forradalomban, Nagy Imre egyik államminisztere okt. 28-tól, majd 30-tól a szűkebb kabinet tagja is. Nov. 4-én otthonába távozott, s csak 1957. máj.-ban tartóztatták le. 1958-ban a Nagy Imre-perben 6 évi börtönre ítélték. 1959. ápr.-ban egyéni kegyelmet kapott.

Tímár István (1913 – 1991), jogász

1944-ben munkaszolgálatosként a szovjetekhez szökött át. Debrecenben nevezték ki a politikai rendőrséghez. Több háborús bűnös (pl. Szálasi) kihallgatása után a Magyar Közösség és a MAORT ügyeinek vizsgálója volt. 1947. végétől Péter Gábor helyettese. 1948-ban elhagyta az ÁVH-t és az Igazságügyi Minisztérium büntetőjogi és ügyészi főosztályának vezetője lett. 1953-ban letartóztatták, Péter Gábor perében 12, majd jogerősen 11 évre ítélték. 1956 okt. elején szabadul, 1957-ben felmentették. Ismét az IM-ben dolgozott (a törvényelőkészítő osztály vezetője lett). 1962. elején kinevezték a Legfelsőbb Bíróság első elnökhelyettesévé. A törvénytörések újbóli felülvizsgálata után eltávolították, 1962. őszétől a Szerzői Jogvédő Hivatal főigazgatója.

Tóth István (1914 – ?), vezérkari alezredes

1941-től tagja a Magyar Közösségnek. 1944-ben vezérkari századosként tagja volt a Honvédelmi Minisztériumban szerveződő ellenállási csoportnak, a gestapó letartóztatta. A rögtönítélő bíróság a Kiss János-perben ügyét rendes bíróság elé utalta. 1945-ben a budapesti I. honvéd kerületi parancsnokság vezérkari főnöke, de 1946-ban B-listázták. Ezután a polgári

életben helyezkedett el. A Magyar Parasztszövetség debreceni körzetvezetője, az 1946. szeptemberi parasztnapok egyik budapesti szervezője, a Parasztszövetség elnöki osztályának vezetője. 1947-ben letartóztatják és a Mistéth-perben 3 és fél évi börtönre ítélik.

Tóth János (Szabadka, 1904 – ?), műszaki tanácsos

1935-ben Rákosi Jenő avatta a Község tagjává. 1938-as közösségi újjászervezéskor a Vezér tanács tagja lett, és a vidék szervezésére kapott megbízást. Az alföldi tájegység vezetője lett. Az Iparügyi minisztériumban műszaki tanácsos. 1945. után a minisztériumi közösségi összejövetelek megszervezője. A Község újjászerveződése mellett foglalt állást. Az újjászerveződő Vezér tanácsban nem vállalt szerepet Kiss Károllyal való ellentétei miatt. 1947. január 4.-én vették őrizetbe. A hét közösségi per egyik fővádlottja. Jogerősen 5 évi börtönbüntetésre ítélték.

Tüdös Klára (1895 – 1980), iparművész, filmrendező

Debreceni polgári családba született. Debrecenben Bosznay Istvánnál kezdte meg tanulmányait. 1912-16 között (1915-1916-ban a Debreceni Első Takarékpénztár ösztöndíjával) az Iparművészeti Iskola textil szakának hallgatója, tanára Mihalitz Gyula. 1925-től az Operaház női jelmeztárának és szabásműhelyének vezetője. Nagy sikert aratott Kodály Hány Jánosának jelmezeivel. Színházi darabokat (Gyöngy-kaláris, Nilusi legenda) és filmet (Fény és árnyék) rendezett, írt. 1937-44 között működtette a Pántlika Szalont. 1938-ban adta ki Ünneplők c. albumát. Második férjével, Zsindely Ferenc államtitkárral (későbbi miniszterrel) sokat tett az erdélyi kultúráért. 1938-ban erdélyi kiállítást rendezett a Nemzeti Szalonban, 1939-ben kézi-szövő telepet alapított Nagylócon. 1940-ben aranyérmert kapott a milánói Iparművészeti Triennálén. 1943-ban fontos szerepet játszott a Györfly Kollégium alapításánál. 1944-től zsidó menekülteket fogadtak villájukba, együttműködve a svéd misszióval. 1946-49 között a Református Nőszövetség elnöke. 1951-62 között kitelepítésben élt.

Művei: *Isten markában*, Budapest, 1975, *Csizma az asztalon*, Zürich, 1978. Irodalom: *Hírek a Magyar Iparművészetben 1939-40-ben*, a Magyar Kis Újságban, 1942. november 7., Sz. Kürthi K.: *A Debreceni Első Takarékpénztár művészeti pártolása*, HBM Levéltár Évkönyve IX., Debrecen, 1982, *Ki volt ~*, Új Magyarország, 1994. november 15., Dizseri E., *Életrajz dokumentumokban. Zsindelyné ~ 1895-1980*, Budapest, 1994, Végh Alpár S.: *Száz éve született. Az utolsó nagyasszony*, Magyar Nemzet, 1995. július 20. Varga D.: *Isten markában*, Confessio, 1995/1. Kósa László, *Zsindelyné T. K. és az országos református nőszövetség*. Valaki járt itt, Duna TV, 1998. május 27.

Varga Béla (1903–1995), római katolikus pap

Gimnáziumi diákként 1921-ben csatlakozott a Sopront a népszavazás előtt fegyverrel visszaszerezni szándékozó felkelőkhöz. IV. Károly oldalán részt vett a budaörsi csatában. 1926-ban pappá szentelték. Káplán lett, majd 1929-től Balatonboglár plébánosa. Itt ismerkedett meg Gaál Gaszton földbirtokossal, akinek hatására 1931-ben belépett az FKGP-be. 1937-től alelnökké, 1943-ban a polgári tagozat elnökévé választották. 1939-ben bejutott az Országgyűlésbe, ahol a zsidótörvények ellen szavazott. Teleki Pál miniszterelnök felkérésére 1939-ben bekapcsolódott a lengyel menekültek gondozásába, ő tartotta a kapcsolatot a lengyel emigráns kormány magyarországi képviselőjével, falujában lengyel gimnáziumot szervezett. Később francia, német és zsidó menekülteket is mentett. 1942-ben részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság munkájában. 1943-ban részt vett a szárszói találkozón. A német megszállás után előbb vidéken, majd Budapesten bujkált. 1945 elején a szovjet hatóságok rövid időre őrizetbe vették. 1945. febr.-tól az FKGP budapesti vezetője, 1945. aug.-tól a párt

ügyvezető alelnöke és a PB tagja lett. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja lett, majd nov.-ben újraválasztották. 1945. dec. és 1946. jan. között a Nemzeti Főtanács tagja. Nagy Ferenc utódként a Nemzetgyűlés elnöke (1946–47). A miniszterelnök lemondatásakor, 1947. jún.-ban Nyugatra távozott. New Yorkban telepedett le, egy magyar apácarendház lelkesze lett. 1955-ben pápai prelátussá nevezték ki. 1949-ben megalakította a Magyar Nemzeti Bizottmányt, a szervezet elnöke lett; 1960-tól a Magyar Bizottságot irányította. Része volt a Szabad Európa Rádió megalapításában. 1979-ben állást foglalt a Szent Korona hazaszállítása mellett. 1990. május 2-án részt vett a szabadon választott Országgyűlés alakuló ülésén. 1991-ben hazatelepült.

Vas Zoltán (1903–1983), író

1919-től a kommunista ifjúsági mozgalom tagja volt. 1921-ben letartóztatták, fogolycsere keretében 1922-ben a Szovjetunióba távozott. 1924-ben illegálisan hazatért, a KIMSZ titkára lett. 1925-ben újra letartóztatták, 1940-ben Rákosival együtt szabadult. Ő volt az egyik első hazatérő moszkovita, 1944. őszén a Tiszántúlon szervezte az MKP-t. Budapest közellátási kormánybiztosa, majd polgármestere (1945), az Országos Tervhivatal elnöke (1949 – 52). Az MKP/MDP KV tagja (1945 – 56), a PB póttagja (1948 – 51), majd rendes tagja (1951 – 53). A komlói bányatröszt igazgatója (1953 – 54), a Minisztertanács titkárságának vezetője (1954 – 55 jan.; Nagy Imre gazdasági programját támogatta a Rákosi–Gerő irányzattal szemben), külkereskedelmi miniszterhelyettes (1955), majd a SZÖVOSZ-ban dolgozott. Részt vett a Petőfi Kör sajtóvitáján. 1956. okt.-ben Nagy Imre kormányának közellátási kormánybiztosa. Nov. 4-én a jugoszláv követségre menekült, 18-án önként távozott. 23-án Romániába internálták. 1958. végén tért haza, eljárási kegyelemben részesült. Később irodalmi munkásságot folytatott. 1973-ban a Legfelsőbb Ügyészség utasítására izgatásért ismét büntetőeljárást indítottak ellene, tervezett életrajzi regénye miatt.

Vásárhelyi Zoltán (Dicsőszentmárton, 1895 – ?)

1936-ban Demeter Ignác vámszaki felügyelőszervezte be a Rákosi Jenő vezette Közösségbe. A Közösség 1938-as újjászerveződésekor beválasztották a Vezértanácsba. 1945. májusában belépett a Szociáldemokrata pártba. A Mistéth perben 6 év fegyházbüntetésre ítélték.

Veres Péter (1897 – 1970) író. Eredetileg cseléd, napszámos, majd munkás.

1914-től részt vett az agrárszocialista mozgalomban. 1919-ben a tanácsköztársaság idején a balmazújvárosi Direktórium tagja, ezért később börtönt kapott. 1922-ben belépett az MSZDP-be, 1944-ig e párt tagja. 1928-tól jelentek meg szociográfiái. 1937-től a Márciusi Front tagja, 1939 jún.-ban a NPP egyik alapítója, 1938-tól részt vett a Szabad Szó szerkesztőbizottságának munkájában. 1942-től a Magyar Történelmi Emlékbizottságnak lett a tagja, 1943-ban a szárszói konferencián vett részt. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, majd továbbra is képviselő 1949-ig. Az NPP elnöke (1945 – 49), az Országos Köznevelési Tanács tagja és az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke, a Budapesti Nemzeti Bizottság tagja 1945-ben. Építés- és közmunkaügyi miniszter (1947), honvédelmi miniszter (1947 – 48). Katonai képzettsége nem lévén, a honvédséget az újonnan létrehozott tisztségekben a honvédség felügyelője, Pálffy György irányította. Ellenezte a kollektivizálást, ezért politikai támadások érték. Az Alföld-fásítás országos felügyelője 1949-től. 1949-től a Népfront Országos Tanácsának tagja, 1954-ben a Hazafias Népfrontban ismét az Országos Tanács tagja. Kossuth-díjas (1950, 1952). Az Írószövetség elnöke (1954 – 57). Jelen volt Nagy Imre 60. születésnapján. 1956. okt. 23-án a Bem-szobornál felolvasta a tüntetők előtt az írók

kiáltványát. Okt. 31-én a Petőfi Párt élére álló Szellemi Irányító Testület tagja lett, nov.-dec.-ben részt vett az ellenállásban, többek közt elnökölt a dec. 28-i Írószövetségi közgyűlésen. A kádári hatalmat konszolidálni igyekvő Irodalmi Tanácsban való részvételt visszautasította, többször kihallgatták, a belügyi szervek pedig szorgalmazták a letartóztatását is. Szerepe volt az Írószövetség 1959-es újjászervezésében. Az 1960-as években is jelentős közéleti és publicisztikai munkát végzett.

Veress Gábor (1885 – 1949)

1926-tól az Etelközi Szövetség tagja. 1939-ben Majtényi Miklós szervezte be a Közösségbe. Az 1940-ben az Őrtanács vezetésével bízták meg. 1945. után történt közösségi újjászervezésekor az Őrtanács tagjává választották, és a Közösség ideológiájának kidolgozásával bízták meg. 1934-től a MÁV üzleti igazgatója, majd az IBUSZ vezérigazgatója. A háború után nyugdíjba vonult. 1947. márciusában tartóztatták le, és a Mistéth – perben szervezkedés vádjával 4 évi börtönbüntetésre ítélték. A börtönben halt meg 1949. június 1.-én.

Vatai László (1914 – 1994), református lelkész, filozófus

A sárospataki református teológián és a kolozsvári egyetem bölcsészkarán végezte tanulmányait. 1936 – 38-ban Észak-Írországban és az USA-ban tanulmányúton vett részt. A sárospataki Angol Internátus tanára, majd a Soli Deo Gloria Református Diákszövetség titkára volt, 1940 – 1945-ben mint a református konvent főiskolai lelkésze működött. 1943-ban a kolozsvári egyetemen szerzett doktorátust. Szerkesztette a Sárospataki Közlöny, később a Református Diákmozgalom című lapot. Filozófiai nézetei az egzisztencializmus protestáns árnyalatához álltak közel, e nézeteit Dosztojevszkijről írott *A szubjektív életérés filozófiája* (1942) című munkájában, továbbá *Az egyéniség élete* (1942) és *Bevezetés a filozófiába* (1946) című könyveiben fejtette ki. A Magyar Diákok Szabadságfrontja nevű ellenállási szervezet tagjaként részt vett az ellenállásban. A felszabadulás után kispárti képviselő lett, a közoktatásügyi minisztériumban dolgozott, s a közgazdasági karon filozófiát adott elő. Nagy Ferentől megbízást kapott a párt ideológiai programjának kidolgozására. A Magyar Közösség tagjává 1945. után avatták. Mentelmi jogának felfüggesztése után vették őrizetbe, a Mistéth perben fél évi börtönbüntetésre ítélték. 1947. szeptemberében feltételesen szabadlábra helyezték, és novemberben az Egyesült Államokba távozott, 1951 és 1961 között Buffalóban volt református lelkész, majd Kanadában telepedett le. Montrealban a magyar református gyülekezet lelkésze. Itt írta *Az ember és tragikus élete* (New York 1954) című filozófiai munkáját. *Az isten szörnyetege* (Washington 1963) című munkájában Ady Endre költészetét dolgozta fel. Rendszeresen tartott előadásokat a Szabad Európa Rádióban. A Budapesti Református Teológiai Akadémia díszdoktorává avatta, a Confessio szerkesztőbizottsági tagjává választotta.

Vincze Lajos (Pásztó, 1901 – 1956), cipész, iparfelügyelő

1930 óta tagja Weisshaus Aladár mozgalmának. Weisshaus egyik legközvetlenebb munkatársa. 45 után a mozgalom vezetőségi tagja és egy 25 fős weisshausista csoport vezetője. Weisshaus letartóztatása után a weisshausista munkásokat tiltakozásra buzdította. Az ÁVO-n szinte nyomorékká verték. Bírósági tárgyalás nélkül internálták. A Buda-Déli táborból másfél év múlva szabadult. Szabadulása után újra felvette a kapcsolatot régi weisshausista barátaival. A Duna, majd a Sport Cipőgyárban dolgozott. 1956. július 20-án, 55 éves korában halt meg börtönben szerzett betegségének következtében.

Irodalom: GADANECZ BÉLA, GADANECZ ÉVA, *A Weissshaus Aladár vezette szocialista népmozgalom története (1927-1945)*, Múltunk, 2-3(1993), 68-115., GADANECZ BÉLA, GADANECZ ÉVA, *A Weissshauisták tevékenysége és üldöztetése 1945 után*, Múltunk, 3(1995), 3-72.

Wallenber, Raul (1912 – 1947)

Svéd építészmérnök, diplomata. 1944. júliusában érkezett Magyarországra, hogy a svéd diplomáciai testület tagjaként segítséget nyújtson a zsidóknak. A svéd mentőakciók motorja. Soos Géza munkatársa. Ezrével bocsátotta ki a védleveleket, számos budapesti házra terjesztette ki a svéd védelmet, személyesen és megbízottain keresztül tömegesen mentette az embereket a halálmenetekből és a Józsefvárosi Pályaudvarról induló transzportokból. 1945. januárjában a szovjet hatóságok letartóztatták és Moszkvába hurcolták. A Szovjetunió hivatalos közlése szerint 1947-ben fogságban halt meg, szívelégtelenség miatt.

Weissshaus Aladár (1887 – 1963)

1910 – 1918-ban a Déli Vasútnál ellenőr. 1918. őszén a Vasutas-szövetség titkára lett. A Tanácsköztársaság bukása után másfél évi börtönre ítélték. Kiszabadulásakor a szocáldemokrata baloldal egyik szervezője lett. Munkatársa volt a Magyar Vasutas c. lapnak. 1923-ban belépett a KMP-be, jelentős szerepe volt 1925-ben az MSZMP megszervezésében, amelynek egyik vezetője volt. A Rákosi-per egyik vádlottja, 1 évi börtönbüntetésre ítélték. 1926-ban kilépett a KMP-ből, és önálló mozgalom szervezésébe kezd. Szemináriumi tanulóköröket szervez, ahol a munkásmozgalom alapjait tanítja a munkásoknak. Mozgalma elsősorban Budapest munkáskerületeiben tudott teret hódítani, de a vidéki agrárplotár körökben is szerzett magának híveket. A mozgalom 1934-től Új Szó címen önálló orgánnummal is rendelkezett. Hívei aktívan vettek részt az ellenállásban, Weissshausnak zsidó származása miatt bujdosnia kellett. 1945. után frakciónak bélyegezték és tanítványaival együtt nem fogadták szívesen a pártban. A párttól függetlenül megkezdte mozgalmának szervezését. 1947. január 5.-én az Államvédelmi szervek letartóztatják a Magyar Közösség kapcsán kirobbant összeesküvésben való részvétel vádjával. A Mistéth-perben jogerősen 3 és fél évre ítélték. 1950. augusztus 17-én, amint letöltötte büntetését, azonnal előzetes letartóztatásba helyezték és október 7-én „államvédelmi érdekből” internálták. Október 9-étől három éven át egy másfél négyzetméternyi beton magánzárkában tartották Kistarcsán. Az internálótáborok 1953-as felszámolása után Weissshaus ismét bíróság elé állították Demény Pállal és Mélik Endrével együtt, „szervezkedésben való tevékeny részvétel büntetésével” vádolva 9 évi börtönbüntetésre ítélték. Kilenc évi rabság után 1956. február 4-én a márianosztrai börtönből szabadult. 1963. november 20-án halt meg.

Irodalom: GADANECZ BÉLA, GADANECZ ÉVA, *A Weissshaus Aladár vezette szocialista népmozgalom története (1927-1945)*, Múltunk, 2-3(1993), 68-115., GADANECZ BÉLA, GADANECZ ÉVA, *A Weissshauisták tevékenysége és üldöztetése 1945 után*, Múltunk, 3(1995), 3-72.

Zimányi Tibor (1922 – 2007), közgazdász

1944-ben tagja az illegális ellenállási mozgalomnak, 1945-ben a demokratikus ifjúsági mozgalom szervezője. Kapcsolatban állt Weissshaus Aladárral, egy fiatal értelmiségiekből álló csoportot szervezett (tagja például Göncz Árpád), akiknek Weissshaus marxista szemináriumot tartott. 1946-tól rendőrtiszt, 1948-ban Kistarcsára, majd Recskre internálták. Szabadulása után segédmunkás, majd tisztviselő. 1956-ban részt vett a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága munkájában, 1958-ban öt év börtönbüntetésre ítélték. 1960-as szabadulása után munkás, fordító, tisztviselő. 1975-től szövetkezeti főkönyvelő. 1988-ban a Recski Szövetség megszervezője, főtitkára, 1994-től elnöke, 1989-től a POFOSZ társelnöke. 1991 – 92-ben a

TIB alelnöke, 1992 – 93-ban ügyvezető elnöke, 1993 – 95 között elnöke. 1989-től az MDF tagja, 1990 – 1994 között országgyűlési képviselő volt.

Zsindely Ferenc (Kisvárdai, 1891. dec. 25. – Bp., 1963. ápr. 26.), jogász, író, miniszter Bp.-en szerzett jogi diplomát és ügyvédi oklevelet. 1918-ban főispáni titkár és Komárom vm. tiszteletbeli főjegyzője. 1921-től pénzügymin. titkár, 1934-től kincstári főtanácsos, 1938-ban vallás- és közoktatásügyi min. államtitkár volt. 1939-ben miniszterelnökségi államtitkár lett. 1931-től 1944-ig Komárom város kormánypárti ögy.-i képviselője és Komárom vm. törvényhatósági bizottsági tagja. 1943. márc. 29-től 1944. márc. 22-ig kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter volt a Kállay-kormányban. 1945 után kertészetben dolgozott. 51 és 62 között kitelepítésben élt. Közgazdasági műveket írt és szépirodalommal is foglalkozott. Művei: Isten szabad ege alatt (vadász elb., 1932); Dunáról fúj a szél... (Bp., 1938); A két cinke (mesekönyv, Komáromi Ferenc néven, Bp., 1948).